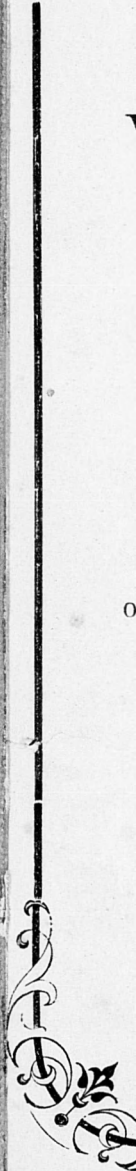

Page 51

1887

887 II, 18

LEVENSBERICHT

VAN

W. J. A. JONCKBLOET.

DOOR

H. E. MOLTZER.

Overgedrukt uit het Jaarboek der Koninklijke Akademie van
Wetenschappen 1886.

AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.

1887.

*W. J. A. Jonckbloet v. 1 Levensbericht
afgeleide door*

V

M
Akac
nalat
mijn
opdr
BLOE
aanv
ben
evenl
wann

W
te 's
REIJN
Nede
te w
werd
ginne
ten g
en v

LEVENSBERICHT
VAN
W. J. A. JONCKBLOET.
DOOR
H. E. MOLTZER.

M. H.! Bij mijn woord van dank aan het Bestuur der Akademie voor het vertrouwen in mij gesteld, kan ik niet nalaten den wensch te uiten, dat ik niet te verre beneden mijn onderwerp zij gebleven. Want hoe welgevallig mij de opdracht moge zijn geweest, het levensbericht van JONCKBLOET te geven: evenmin als ik mijne taak lichthartig heb aanvaard en mij er afgemaakt met franschen slag, evenmin ben ik me bewust JONCKBLOET te kunnen beoordeelen als evenknie. Het is dan ook een alles behalve holle volzin, wanneer ik een beroep doe op uwe welwillendheid.

WILLEM JOZEF ANDRIES JONCKBLOET is den 6den Juli 1817 te 's Gravenhage geboren. Zijne ouders waren JOHANNES REIJNIER JONCKBLOET, hoffoerier van Z. M. den Koning der Nederlanden, en SUSANNA DIEHL. Aanvankelijk bestemd om te worden opgeleid aan de Koninklijke Akademie te Breda, werd hij juist ten tijde, dat hij zijne studiën daar zoude beginnen, teleurgesteld, omdat het onderwijs aan die inrichting ten gevolge van de belgische onlusten was geschorst: vorst en volk met het zwaard te dienen was alzoo niet voor hem

weggelegd. Wat hij voor ons land was geworden, indien de knaap, van cadet tot officier bevorderd, de wapens had gedragen, is niet moeilijk te gissen: zijn fier gelaat en ridderlijke houding zouden de aandacht van den opperbevelhebber van ons leger dermate hebben getroffen, dat hij hem met innig welgevallen tot de hoogste rangen zou hebben verheven van wege zijne zeldzame bekwaamheden. Veilig durf ik dat te verzekeren; want op welk gebied van wetenschap of kunst JONCKBLOET zijne tente zou hebben opgeslagen, daar had hij zich onderscheiden en uitgeblonken, »multorum facile princeps”.

In plaats van naar Breda werd hij nu in de eerste weken van 1831 gezonden naar de latijnsche school zijner geboortestad. Rector waren gedurende de jaren, dat hij haar bezocht, KAPPEIJNE VAN DE COPPELLO en, na 1833, BAX, mannen, wier nagedachtenis hunne leerlingen, zooals bekend is, in dankbare herinnering hielden; wie echter inzonderheid zijn hart wist te stelen en in den jongen gymnasiast lust en liefde te wekken voor de letteren, dat was de proreector SCHEY, wiens naam hij nog jaren later met groote hoogachting gedenkt ¹⁾.

De jonge man ging dan ook in 1835 naar de hoogeschool met het vaste voornemen om, wat er van hem zou moeten worden, de beoefening der letteren, meer bepaald, zooals hij zelf verzekert, die der geschiedenis en letterkunde van ons vaderland aan te houden. Zijne ouders schijnen hem de keus te hebben gelaten tusschen de rechten en de medicijnen, en lang heeft JONCKBLOET inderdaad geweeft, maar hij kon tusschen de genoemde vakken en de nederlandsche letteren geen zoodanige verwantschap vinden, dat hij tevens tot de gelijktijdige studie van een daarvan kon besluiten ^{1b)}. Eindelijk gaf een goede raad van Prof. GEEL den doorslag, en werd het vak zijner voorkeur dat zijner besliste keuze. Weliswaar zou hij daardoor zich versteeken van het vooruitzicht een doctoralen graad te kunnen verwerven, maar wat hem het naast aan het hart lag, moest het zwaarst

wegen. De nederlandsche taal, letterkunde en geschiedenis werden van toen voortaan het veld van zijne studie, eene studie, waarbij hij grootendeels zelf zijn eigen leidsman moest worden.

Hoe zal JONCKBLOET als student zijn geweest? Indien het vermoeden, dat een van de jongelui der werkelijkheid, die hebben gezeten vóór KLIKSPAAN's verbeelding, toen hij de typeschilderde van zijn FLANOR, JONCKBLOET is geweest, — indien dit vermoeden niet te eenen male uit de lucht is gegrepen, dan zijn er gewis enkele gelijkende trekken. FLANOR nu is een vroolijke student geweest, »vol grappen, guitenstreken, dwaasheden»; »een" — het zijn KLIKSPAAN's woorden — »goede vent", die »niet hield van die, welke een ander roekeloos benadeelen, »noch ook van degenen, die zich, uit gebrek aan snaakschheid van geest, op baldadigheden toeleggen"; »zeer bemind »en gezien"; »een knappe jongen naar ziel en ligchaam", van wien geen sterveling begreep, »hoe hem zijne kennis »was aangewaaid, omdat hij zeer zelden op zijne kamer was »en zeer dikwijls aan de rol, maar die in anderhalf uur »meer vooruit kwam dan de meesten in drie geheele uren"; voorts »een sprekend bewijs, dat men ook buiten de academiestad kan studeren, als men wil. Aan eene strenge »huistucht gewend, hield hij zich gedurende de vacantiën »met eene onverwrikbare standvastigheid op zijne kamer op- »gesloten en werkte, dat de onverschrokkenste blokker er van »versteld stond. Doch voor het overige was hij voor nie- »mand iets meer dan een zwierbol, een losse guit." Te oordeelen naar hetgeen mij is verteld van zijn studententijd, zou ik meenen, dat evenzeer bij de volgende bladzijde van FLANOR's karakterschets het beeld o. a. van JONCKBLOET den schrijver voor den geest zweefde: »hetgeen vooral »een helder licht op zijn karakter deed vallen, was een zekere lust tot spotten, niet met het booze opzet om een »ander te beleedigen, te kwetsen of te beschimpen, maar »dewijl de natuurlijke strekking van zijn geest hem naar den »zwakken of liever naar den dwazen, den belagehelijken kant

»van de maatschappij trok. Van alles wat hem omgaf viel
 »hem de scherpe hoek op, de harde omtrek, waarmede het
 »tegen de andere voorwerpen uitkwam en afstak; voor zijn
 »geest werd alles contrast en caricatuur, alles bakende zich
 »voor het oog zijner ziel in deszelfs eigenaardigste eigen-
 »aardigheid, of, om een heel mooi woord te gebruiken, eigen-
 »dommelijkheid, af. Terwijl de dichter in den mensch den
 »engel aanschouwt, begreep de grillige opmerker slechts het
 »dierlijke, het lage deel zijner natuurgenoeten, en, door de-
 »zen prikkel aangepord, gaf hij aan die ingeborene aandrift
 »toe, welke hij voor zijn eigen belang misschien wel eens
 »een weinigje te ver dreef, daar zij meer dan eens het dunne
 »vlies der prestige, waarmede de mensch, door enkele over-
 »eengekomene vormen bijgestaan, zich zelve, in de hoop
 »van zich eenigen schijn van uiterlijke waardigheid bij te
 »zetten, omhult, onbarmhartig, ofschoon onwillekeurig te
 »barste stiet. Zoo was hij het, die het studentencorps met
 »zekere bijnamen en spotternijen belaagde, welke zoo stevig
 »aankwamen, met zoo levendige kleuren en tastbare waar-
 »heid, dat geen klit of lijn met meer hardnekkigheid ooit
 »op den medemensch zijn blijven kleven. Het was eene gave,
 »eene gevaarlijke, maar hij zelf meende het zoo kwaad niet,
 »maar het was eigenlijk, dat zijne vrienden gebruik maak-
 »ten van een ondeugend woord, hetwelk hij, zonder andere
 »bedoeling dan eene gekheid, die hem door het hoofd woei,
 »lucht te geven, op dezen of genen in het voorbijgaan had
 »geworpen of toegepast: deze strooiden het uit en lieten het
 »wortel schieten onder de jongelui": tot zoo ver KLIKSPAAN²⁾.

Kwam bij JONCKBLOET, ouder ja grijs geworden, de oude
 ADAM niet nog bijwijken uit de mouw kijken? Dan, wat
 daarvan zij: FLANOR wordt door KLIKSPAAN ook gekenmerkt
 als iemand, »die, door degelijke gronden, kunde, oordeel en
 »liefhebberij in studie ondersteund, zich sterk en in staat
 »zou gevoelen, zijn land, de wetenschap, de beschaving te
 »dienen en, wie weet? vooruit te zetten": dezen trek had
 JONCKBLOET met FLANOR ongetwijfeld gemeen. JACOB GEEL

wist wel, wat hij deed, toen hij *hem* het handschrift van MAERLANT'S *Naturen bloeme* liet zien; en een oud student, die op de sociëteit een jong studentje — thans ons medelid M. DE VRIES — het gesprek hoort kruiden met eene aanhaling uit MELIS STOKE, en van dat oogenblik zijn vriend wordt, heeft gewis meer en beter aan de academie uitgevoerd dan guitenstreken en dwaasheden ³⁾. Het welsprekend blijk daarvan is wel het *Specimen* door hem, den 22sten september 1848, te één uur, praeside SIEGENBEEK, in het openbaar verdedigd, een specimen »e literis neerlandicis'', inhoudende het derde boek van VELTHEM'S *Spiegel historiel*, ingeleid en toegelicht. Daarmede nam hij afscheid van de hoogeschool, en gaf hij tevens eene proeve van beide, kennis en talent.

Dat specimen was de vrucht van grondig onderzoek, en getuigde — ik behoef slechts te herinneren aan de aantekeningen — van groote belesenheid, helder oordeel en goeden smaak. Voortreffelijk werk in menig opzicht; en, als ik denk aan de vijftiende stelling: »Non audiendus est Huydecoperus de antiquis nostris poetis dicens: van welken, buiten JAN VAN HEELU, het genoeg is eenige fragmenten te bewaren'', een allergelukkigst voortteeken.

Hoedanig het oordeel van de hoogleeraren SIEGENBEEK en SCHRANT over JONCKBLOET'S arbeid is geweest, moge, voor zoover mij bekend, nergens geschreven staan: het doctoraat honoris causa, hem eenigen tijd daarna aangeboden, is een overtuigend blijk, dat de professoren het zegel hunner goedkeuring hebben gehecht aan het werk van den student.

»Onze nederduitsche dichters'', had HUYDECOPER in 1772 gezegd, »welken mogelijk niemand, die leeft, gezien heeft, »zijnde al mss.; van welken, buiten J. VAN HEELU, het »genough is eenige fragmenta te bewaren'': JONCKBLOET sprak in 1840 anders, en zou nog in datzelfde jaar zijn woord gestand doen door de uitgave der *Aanteekeningen* van VAN WIJN op HEELU, onder medewerking van den heer A. W.

KROON, in 1842 gevolgd door de *Beatrijs* met het *Aanhangsel*, en het *Cluyswerck* van HUYGENS.

Welken goeden dienst JONCKBLOET, inzonderheid aan de beoefenaars onzer vaderlandsche geschiedenis heeft bewezen door de eerstgenoemde uitgave, kan blijken uit de omstandigheid, dat die letter- en geschiedkundige aantekeningen van den schrijver der *Historische avondstonden* tot op den huidigen dag hare waarde hebben behouden, en niet licht iemand WILLEMS' *Slag van Woeringen* opslaat zonder dat werk te raadplegen. Bovendien pleit het gewis voor den goeden naam van den jongen geleerde, dat mannen als SCHINKEL en HOLTROP zich zijner aantrokken en hem met raad en daad steunden: benevens aan Prof. GEEL was hij dan ook, hij erkent het dankbaar, aan die twee mannen zeer veel verplicht. Naar aanleiding van HUYGENS *Cluyswerck*, zelfs aan SCHINKEL, blijkens zijne opgave der handschriften van CONSTANTIJN en CHRISTIAAN HUYGENS, onbekend gebleven, wil ik alleen opmerken, dat, hetgeen trouwens uit enkele stellingen achter het specimen reeds kon worden afgeleid, JONCKBLOET niet uitsluitend de middelnederlandsche letterkunde maar ook onze zeventiende eeuw binnen den kring zijner nasporingen had getrokken: extensief zoowel als intensief, in de breedte en in de diepte, zou hij — het was te voorzien — den akker der vaderlandsche wetenschap ontginnen en bebouwen.

De kroon spant de *Beatrijs*, een gulden boekske, waarvan voorrede, aantekeningen en verklarende woordenlijst bijzonder kenmerkend zijn voor de richting van zijne studiën. Het spreekt van zelf, dat het mijne bedoeling niet kan zijn, de inderdaad zeer vele geschriften van JONCKBLOET *) elk afzonderlijk te kenschetsen: waar zoude het einde van dit bericht zijn? — maar de *Beatrijs* verdient m. i. alleszins te worden »en relief» gebracht.

De voorrede is een protest en een beroep. Een protest

*) Waarvan de lange lijst hier achter wordt gegeven.

tegen de — ik haal JONCKBLOET zelven aan — »de volsla-
 »gen apathie die hier te lande in het tweede vierendeel dezer
 »eeuw heerschte voor onze oude letterkunde'', eene apathie
 zóó algemeen en zóó sterk, dat het loffelijk voorbeeld van
 Belgie en Duitschland, wel verre van te manen tot navol-
 ging, eene tegengestelde werking scheen te oefenen, en den
 Nederlander de overtuiging schonk, dat »il serait sûrement
 »commode pour nous d' en rester où en étaient JUNIUS et
 »TEN KATE, plus commode encore de s'endormir à quelques
 »degrés plus bas qu'eux'', zooals HALBERTSMA het uitdrukt ⁴⁾.
 Een beroep was ook die voorrede op zijne landgenooten:
 »O, ik vertrouw dat er nog nationaal gevoel genoeg zal
 »zijn om het *cedamus!* te weerhouden, en ons eindelijk
 »met vereende krachten de handen te doen aan het werk
 »slaan, om dat standpunt te bereiken, dat den Nederlander
 »in zijne eigene letterkunde past, opdat wij niet langer
 »behoeven te blozen dat een vreemdeling ons onze eigene
 »taal moet komen leeren. Maar daartoe moet ieder mede-
 »werken, die, al is het dan ook maar eenigzins, in de ge-
 »legenheid is nationale bijdragen te leveren''. Eindelijk,
 was zij nog eene belofte: al wist hij zeer goed, dat, evenals
 »van dichten cleine bate comt'', insgelijks van geleerde ver-
 handelingen en tekstuitgaven de stoffelijke voordeelen ge-
 ring zouden zijn, hij verzekert niet in gebreke te zullen blijven
 maar het zijne, het mocht dan gering wezen, te zullen bij-
 dragen, om belangstelling voor onze oude taal en letter-
 kunde te wekken.

»Laudanda voluntas'': zijn wil was goed, zijn moed groot,
 en zijn kracht had hij niet overschat. Zijn »steun en hel-
 per'' SCHINKEL liet op zijne kosten het boekje drukken:
 en effende alzoo voor hem de loopbaan, die hij met zijn
 specimen was ingetreden ⁵⁾. Te vragen, hoe de bekoorlijke
 legende van *Beatrijs* is ontvangen door het beschaafd publiek
 van die dagen, zou eene zekere mate van onnoozelheid ver-
 raden: liever dan me te verdiepen in het onderzoek, hoe
 velen of hoe weinigen door JONCKBLOET's werkje zijn bekeerd

tot de middelnederlandsche letteren, boekstaaf ik de verzeke-
ring, dat mannen als CLARISSE in Noord- en WILLEMS in Zuid-
Nederland den schrijver hunne ingenomenheid met zijn arbeid
betuigden ⁶⁾, en zijn jonge vriend DE VRIES in *De Gids* van
1841 eene gunstige beoordeeling ervan gaf. DE VRIES had
hem geschreven, dat hij »wat over de *Beatrijs* zou zeggen”,
en JONCKBLOET was met dat vooruitzicht zeer ingenomen:
bij uitstek kenmerkend zoo voor den jongen man van 1842
als voor den geleerde van later jaren zijn de woorden, waar-
mede hij zijn vriend daartoe opwekt: »Ga uw gang, schrijft
»hij, en hak er maar fiks op in, al blijft er ook niets over
»van mijn papieren kind, zoo de wetenschap er maar meê
»vooruitgaat” ^{6b)}.

Inderdaad, hij had alle voldoening van zijne uitgave. En
terecht: daar viel te prijzen. Wel allereerst de tact, om
eenvoudig een diplomatisch getrouwen afdruk van het hand-
schrift te geven, hetgeen van gewenschte voorzichtigheid
getuigde en den pas afsneed aan mogelijke en onmogelijke
gissingen en verbeteringen, waarvoor de tijd toen nog niet
rijp was; dan het karakter van het glossarium, dat, op
enkele uitzonderingen na, zuiver verklarend was, en tot
grondslag had niet de etymologie maar het taalgebruik der
middeleeuwen, gestaaft uit gelijkkluidende plaatsen; verder
de prolegomena, met de beschrijving van het handschrift,
den vermoedelijken tijd van de berijming der sproke, in één
woord, met al de vragen, die, voor beantwoording vatbaar of
niet, behooren te worden gesteld bij de uitgave van een
middelnederlandschen codex; eindelijk, en hierbij denk ik
meer bijzonder aan het *Aanhangsel*, de beoordeeling, vooral
leerzaam door de vergelijking met eene latere bewerking
van dezelfde legende. Doch bovenal vestig ik de aandacht
op de oudheidkundige bijzonderheden der aantekeningen,
betreffende de kleederdracht en het huiselijk leven in de
middeleeuwen, bij voorkeur geput uit middelnederlandsche
schrijvers: »het moet bevreemding wekken, zegt hij, waarom
»men zich de kennis der gebruiken van Grieken, Romei-

»nen en Hebreëen tot de kleinste bijzonderheden heeft eigen gemaakt, en totnogtoe zoo luttel heeft getracht in te »dringen in de private gewoonten van de geslachten der »middeleeuwen." De akker onzer vaderlandsche oudheden, nauwelijks ontgonnen door HUIJDECOPER en VAN WIJN, lag nog zoo goed als braak: zou JONCKBLOET zich aangorden om een werk te schrijven over nederlandsche antiquiteiten, waaraan men, naar hij zelf verzekerde, »meer en meer behoefte begon te gevoelen?" Ik kan er alleen van zeggen, dat het bedoelde onderwerp hem gedurende zijn gansche leven lief is geweest: in 1861 schrijft hij »voor jaren te hebben besloten een werk over nederlandsche oudheden bij een te brengen en toen gemeend zich te kunnen bepalen tot de middelnederlandsche dichters;" »maar overwegende, zoo gaat hij voort, dat al onze mnl. gedichten vertalingen of navolgingen zijn, begreep ik mij tot de bronnen zelf te moeten wenden en de fransche tot grondslag van mijn werk te moeten maken", en inderdaad werkte hij in dat jaar hard aan de oudheden, ja had zelfs reeds enkele paragrafen gereed. Zeven jaar later waren zijne excerpten voor eene »Histoire de la vie privée au moyen âge" tot duizenden aangegroeid, »waarin", schrijft hij, »heel wat belangrijks staat." Het ontworpen boek heeft echter nooit het licht gezien: de *Geschiedenis der nederlandsche letterkunde*, waarvan in 1868 het eerste deel in eerste uitgaaf verscheen, en de vele werkzaamheden, waartoe hem zijn lidmaatschap van de Tweede Kamer verplichtte, hebben hem ongetwijfeld — jammer genoeg — belet aan zijn plan uitvoering te geven en de »Histoire" voor de pers te bewerken.

Zooals ik zeide, JONCKBLOET had voldoening van zijne *Beatrijs*. Belezen in de geschriften van HUYDECOPER, CLIGNETT, VAN WIJN, BILDERDIJK en CLARISSE; van WILLEMS, BLOMMAERT en SNELLAERT; van MONE en GRIMM en HOFFMANN v. FALLERSLEBEN, deed hij zijner school eer aan, en had niemand minder reden dan hij om van zich zelven te schrijven, zooals hij doet in een brief aan DE VRIES van 2

Jan. 1842: »maar zoo groot een scepticus ben ik, dat ik aan alles twijfel behalve aan mijne nulliteit.»

Gelukkig voor onze vaderlandsche philologie, dat JONCKBLOET niet vertwijfelde noch aan hare toekomst, noch aan zich zelven, en allermintst aan den jongen vriend, aan wien hij in de aangehaalde woorden zijn hart uitstortte. Had hij van het eerste oogenblik der kennismaking op de sociëteit in DE VRIES den vakgenoot erkend, een der zeer weinigen, die belang stelden . . . wat zeg ik? — die blaakten van liefdevuur voor onze taal en letteren, met dien vakgenoot, dien bondgenoot, was hij weldra één van ziel en zin, van willen en streven, van weten en werken. En dit bewijst hunne briefwisseling onomstootelijk: zij wisten wat zij wilden, en wilden wat zij vermochten; bij eendrachtige samenwerking zou hun vast geloof in de toekomst der middelnederlandsche taal en letterkunde hen bergen van bezwaren doen verzetten. In het openbaar zoowel als in zijne vertrouwelijke brieven heeft JONCKBLOET het onverholen voorspeld, dat hunne eendracht macht zou blijken, zooals zij ook in de uitkomst gebleken is. »Ik behoef u niet met vele woorden te verzekeren, hoezeer ook ik uwe vriendschap op prijs stel, zoowel in abstracto als in concreto, d. i. zoowel om die vriendschap zelf als om de vruchten, die onze nederlandsche letteren kunnen plukken van onze hechte vereeniging:» aldus den vierden Maart 1842; en jaren later in 1848: »aan u verbinden mij dubbele banden, die eener ongeveinsde vriendschap zoowel als die van een gezamenlijk streven op dezelfde baan.» En in 1859, in de opdracht van zijn *Beatrijs* (tweede uitgave) en *Carel ende Elegast*, toen »het bijna het vierde eener eeuw was, dat zij eendrachtig dezelfde wetenschap hadden beoefend,» mocht hij met het volste recht van zijn vriend en zich zelven zeggen, dat zij alle reden hadden zich te verheugen over de uitkomsten van hunnen gemeenschappelijken arbeid.

Doch ik ga naar 1842 terug. Wat was hun ideaal? Door leer en voorbeeld van belgische en duitsche geleerden op-

gewekt, te werken, in den geest van HUYDECOPER en zijne school, aan den opbouw van onze taal en letterkunde, en alzoo de beoefening der nederlandsche philologie te schoeien op de leest der classieke. Zij waren zich bewust, levendig bewust, dat, zooals ZACHER wat later schreef, de studie van onze taal en letterkunde op zijn zachtst gezegd zeer veel te wenschen overliet. »Das studium,» zegt hij, »der altnieder-»ländischen literatur und sprache zeigte, während die letz-»ten jahrzehnte, je nach den verschiedenen ländern, in»denen es gepflegt wurde, auch eine verschiedene färbung.»In Deutschland beschäftigten sich damit natürlich nur»einzelne männer, und auch diese fast nur beiläufig; den-»noch trugen ihre arbeiten, wie verschieden sie auch aus-»fielen und ausfallen mussten, alle ein wissenschaftliches»gepräge, weil sie nie den zusammenhang mit dem grossen»ganzen der gesammten deutschen sprachwissenschaft ver-»gassen. In Holland war seit HUYDECOPERS und CLIGNETTS»zeiten ein gewisser dilettantismus eingerissen, der sich bald»in selbsteigener person bewunderte, bald mit lobenswerthem,»wenn gleich ganz unkritischem sãmmlerfleisse, dicke com-»mentare zusammentrug, bald auch mit kindlicher naivetät»herausgab und erklärte was er verstand und nicht ver-»stand'' 7).

Een hard woord: was het vonnis onrechtvaardig? Ik wil mij niet voor de honderdste maal beroepen op de schier spreekwoordelijk geworden leemten en gebreken van VISSCHER's *Ferguut*, die wellicht nog beneden LE LONG's VELTHEM staat, noch op de omstandigheid, dat de enkele uitzonderingen, die kunnen worden aangewezen, den regel van ZACHER bevestigen: liever spreek ik als mijne eerlijke en gemoedelijke overtuiging uit, dat JONCKBLOET's beoordeeling van LULOFS' *Handboek van den vroegsten bloei der nederlandsche letterkunde* in *De Gids* van 1846, nader gestaaft in menige voorrede zijner werken, en in zijne inaugureele redevoering van 1848, in hoofdzaak overeenkomend met ZACHER's beschouwing, — ik zeg niet: beleefd en vriendschappelijk

maar — stellig volkomen gegrond en verdiend mag heeten. Wie thans na veertig jaar »sine ira et studio'' de stukken leest, moge blijven betreuren, dat de toon, dien JONCKBLOET aanslaat, min gepolijst (moest hij het later niet zelf beken-
nen?) en oneerbiedig was; dat zijne pen vaak in gal gedoopt schijnt, en hare vlijmende sarcasmen te kort deden aan de waardeering, waarop de oude school, en voorwaar niet louter uit »reverentia senectutis'', alle aanspraak had: ontkennen, dat het goed recht was aan de zijde der oppositie, geloof ik niet dat hij zal willen. Vooral om die beoordeeling is JONCKBLOET hard gevallen, en den knorrigen stijl ervan heeft hij dan ook, zooals ik opmerkte, afgekeurd: maar overvraagt en overdrijft de oppositie niet altijd en overal? De verdiensten der oude school erkennen tegenwoordig zelfs de jongeren van onze nederlandsche philologen dankbaar, en, nu de hartstocht niet langer aan het woord is, behoeft er van miskenning geen sprake meer te zijn, is daar dan ook in waarheid geen sprake meer van; maar mogen wij niet evenzeer verzachtende omstandigheden pleiten voor den jongen man, die, ten volle verzekerd van het goed recht zijner zaak, van zijne goede bedoeling en de deugdelijkheid zijner middelen, zich — ik zal niet zeggen gedwarsboond maar liever — bedreigd zag in zijne stoute, koene vaart door eene — tegenwerkende wil ik ook niet zeggen maar — anders werkende kracht dan hij voor de eenig ware hield? Er is meer. LULORS was een hoogleeraar van naam, een geleerde van invloed en gezag, wiens woord geen gering gewicht in de schaal legde; zijn *Handboek*, een lijvig deel, was bestemd om bij het academisch onderwijs te worden gebruikt, en van methodologisch en encyclopaedisch karakter, als waarin de spraakkunst, de woordenschat, de versbouw, de letterkundige geschiedenis onzer middeleeuwen altegader werden behandeld, een werk dus, dat de grondslagen legde en den bouwstijl aangaf voor wie wist hoe lang, een werk van groote beteekenis; JONCKBLOET begreep, dat de eer, de toekomst der vaderlandsche philologie op het spel stond, en het dilemma was: »of nu of in lang niet'',

en dat het niet aanging, wijzigingen voor te stellen in het programma der oude school, waarvan LULOFS een der corypheën was, om reden dat het leidend beginsel hem verkeerd voorkwam: wat bleef hem anders over dan het aan flarden te scheuren? Dit heeft hij werkelijk gedaan, en, ik geef toe, niet »suaviter" maar »fortiter" zoo »in modo" als »in re". Neen, voorwaar, de verontwaardiging spreekt niet alleen in dicht maar ook in ondicht, of wat dunkt u? »Het »is meer dan eens gezegd, schrijft JONCKBLOET, en met »bewijzen gestaafd, dat de beoefening der oude nederlandsche letteren of, in strengen zin, der mnl. letterkunde, »geleden heeft door een dilettantisme, dat regts en links, »zonder bepaald doel, beuzelend, zonder systeem, zonder »overtuiging, in plaats van de wetenschap eene schrale onvruchtbare liefhebberij heeft" gewerkt: vervolgens worden de wonde plekken bloot gelegd van het *Handboek* als daar zijn: »valsche voorstelling", »incompleteit", »inconsequentie" evenzooveel oorzaken van »onware historia literaria, oncritische tekstuitgave, onvoldoende grammaticale en lexicale verklaring". In bijzonderheden wordt een en ander aangetoond, en voldingend gestaafd, dat valt niet te ontkennen; in hoe verre echter de oude school aansprakelijk mag worden geacht voor de buitensporigheden van LULOFS, dat is eene andere vraag, die ik thans niet wensch te stellen. Dit is zeker, het in 1847 verschenen appel van den geïncrimineerde — ik bedoel 'shoogleeraars *Verhandeling over den regten aanvang en vroegsten bloei onzer nederlandsche letterkunde* — pleit meer voor de belezenheid en geleerdheid van den steller dan voor de houdbaarheid van zijne stelselloosheid. Ook moest BORMANS in het *Belgisch Museum* van 1846, al gevoelde hij, dat het geslagen vonnis ook hem min of meer trof, toch eerlijk bekennen, dat JONCKBLOET's recensie »veel goeds bevatte en veel goed zou doen door de vrijmoedigheid van de critiek" en, al had hij wat meer eerbied gewenscht voor den ouden niet onverdienstelijken litterator, van de oude school getuigde ook hij: »haar tijd is

»voorbij, ik beken het; wat vóór dertig jaren nog belang »verwekte, is thans verouderd, en het voldoet aan onze »behoefte niet meer" 8). Ik voeg er bij, dat de critiek niet alleen afbrekend maar ook opbouwend is geweest, en in hoofdzaak hetzelfde bevat als de inaugureele redevoering te Deventer, zij het dan meer stelselmatig, inhoudt over de vergelijkende en historische taalstudie en de historisch- en aesthetisch-critische beoefening onzer letterkunde; en dat de beoordeelaar door zijne *Doctrinael*, zijne *Lorreinen* en zijn *Catoen* welsprekende bewijzen had geleverd, dat hij niet alleen woorden kon schrijven van afkeuring en ingenomenheid, maar ook zelf in staat was echt wetenschappelijk werk te leveren, d. w. z. werk, waaraan niet eenvoudig zóóveel tijd en zóóveel vlijt wordt besteed als de eigen lust van den arbeider medebrengt maar zooveel als wordt vereischt voor degelijken taal- en letterkundigen arbeid zelve. Op LULOFS' repliek antwoordde JONCKBLOET niet aanstonds: hij had zich voorgenomen zijn gevoelen te handhaven in eene geschiedenis der middelnederlandsche letterkunde, die hij hoopte, dat weldra het licht zoude zien.

En zijn vriend DE VRIES? Sprak en schreef »suaviter in modo"; doch al kende ik niets anders van zijne hand dan den titel der redevoering, waarmede hij, als opvolger van LULOFS, den 28sten november 1849, het hoogleeraarsambt heeft aanvaard, den veelbeteekenenden titel: »*De heerschappij over de taal het beginsel der welsprekendheid*", en de allereerste woorden, die hij te Groningen in het groot auditorium heeft gesproken, het veelbeteekenende: »wees meester van de taal, gij zijt 't van 't gemoed", — al kende ik verder geen letter van DE VRIES, ik zou durven verzekeren, dat hij op de vraag van zijn vriend: »of »wij immer in den ouden cirkel moeten ronddommelen, dan »of eenmaal de overtuiging moest ontwaken, dat de beoefening onzer letterkunde eene wetenschap is, die ook wetenschappelijk diende behandeld te worden," — dat hij op die vraag zijn bevestigend antwoord niet zou zijn schuldig gebleven. En ongetwijfeld heeft hij, zij het niet zonder een'ge wijziging van den vorm, dit taal en letterkundig credo van

JONCKBLOET gemaakt tot het zijne: »onbezweken ijver in het
 »beoefenen der bronnen, onbevangen kritiek, steunende op
 »historisch-grammatische gronden, in het trekken van re-
 »sultaten, onafgebroken strijd tegen onwetenschappelijke ver-
 »blindheid en vooroordeel, zonder aanzien des persoons,
 »ziedaar het nog schaars betreden pad, dat den beoefenaar
 »der mnl. letterkunde voor het vervolg is aangewezen, zie-
 »daar de grondwet, waaraan ik mij bijzonder verbonden
 »reken om aan mijne roeping te voldoen''⁹⁾. Met de ge-
 dachte aan hetgeen door JONCKBLOET en DE VRIES is ge-
 wrocht haal ik de woorden aan, onlangs door Prof. PFAFF
 van de broeders GRIMM gesproken: »Sie werden verstehen,
 »daz wir mit dem auftreten dieses seltenen brüderpaars
 »vor einer groszen entscheidenden wendung stehen, vor einer
 »wendung vom dilettantischen spiele zur ernster wissen-
 »schaft''¹⁰⁾. Door den een mocht voortaan wat meer wor-
 den geëxcerpeerd voor spraakkunst en woordenboek, door
 den ander voor geschiedenis en oudheden en letterkunde:
 verscheidenheid zoo van voorkeur als van gave en aanleg,
 wel verre van de eendracht te verstoren, zou veeleer strekken
 om den band nog nauwer aan te halen door de bewustheid,
 dat, om zoo te zeggen, de een den ander aanvulde en beide
 voor elkander en voor hunne wetenschap onmisbaar waren.
 Hunne geregelde briefwisseling stelt dat in het helderst licht.

Tot dusverre sprak ik uitsluitend van JONCKBLOET en
 DE VRIES: ik haast me er bij te voegen, dat de bewegings-
 partij of nieuwe school, zooals LULOFS haar noemt in zijne
 repleik, uit meer dan twee leden bestond. »Hoe groot of
 klein intusschen die Nieuwe School of Partij van Beweging
 zij'', schrijft LULOFS, »en wie al tot haar behooren, moge
 men den jeugdigen Beoordeelaar, die, gelijk hij het uitdrukt,
 als haar Verdediger (waarom niet liever Voorvechter, want
 wie had haar aangevallen?) wenscht beschouwd te worden,
 gaan vragen. Wij toch weten het niet''¹¹⁾: ongaarne zou
 ook ik een bepaald cijfer noemen. Doch geen oogenblik
 aarzel ik tot haar te rekenen de heeren VERMEULEN, TIDEMAN,

LEENDERTZ en DE HOOP SCHEFFER, die met M. DE VRIES en den »jeugdigen Beoordeelaar» van LULOFS de redactie der in 1843 opgerichte »Vereeniging ter bevordering der oude nederlandsche letterkunde» uitmaakten. Deze Vereeniging stelde zich, zooals u bekend is, ten doel de beoefening onzer letterkunde, meer bepaald die der middeleeuwen, aan te kweeken door het uitgeven van mnl. handschriften en zeldzaam geworden drukken, die, uit een geschied-, taal- of letterkundig oogpunt beschouwd, eene vernieuwde uitgave waardig waren, en alzoo door eene reeks van werken bruikbare bouwstoffen te leveren zoowel voor de geschiedenis en oudheden van ons land als voor »het grammatisch en lexicographisch gedeelte onzer schoone en rijke moedertaal»¹²⁾. En tot de nieuwe school behoorden in zekeren zin ongetwijfeld de meeste deelnemers der Vereeniging, waarvan men de lange lijst slechts behoeft in te zien, om tot de overtuiging te geraken, dat de revolutie zich heinde en verre binnen onze landpalen, tot zelfs in Groningerland toe, had uitgebreid en met kracht doen gelden, ja zelfs steun en sympathie gevonden in het buitenland. Onder die deelnemers treffen wij de namen aan van ALBERDINGK THIJM, BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, BEYNEN, BEIJERMAN, BRILL, CAMPBELL, CLARISSE, DE CLERCQ, DA COSTA, DOZY, GEEL, DE GEER, W. HECKER, BUSKEN HUËT, DE JAGER, KIST, KNEPPELHOUT, NASSAU, OUDEMANS, SCHINKEL, SIEGENBEEK, STARRING, VEEGENS, VISSERING, VAN VLOTEN, VOSMAER, VREDEDE, A. en G. DE VRIES, DE WAL, TE WINKEL; en uit den vreemde van BLOMMAERT, BOPP, BORMANS, DAVID, JACOB GRIMM, JUBINAL, LACHMANN, MASSMANN, MERTENS, MICHEL, MONMERQUÉ, P. PARIS, SERRURE, ZACHER — welke namen! —, voorts van vele studenten, ook der hoogeschool te Groningen, wier naam later een goeden klank kreeg onder onze vaderlandsche geleerden.

Behoef ik hier ter plaatse te herinneren, dat de Vereeniging, door hare *Verslagen en Berigten*, maar bovenal door hare tekstuitgaven, onschatbare bijdragen heeft geleverd voor onze oude letteren, en in 1847, het jaar der verschijning

van LUIJCKS' *Verhandeling* zich alreede schitterend van hare taak had gekwetend door hare daden? Dat de woordvoerder der oppositie tegen de oude school zich krachtig gevoelde niet door isolement, maar door de overtuiging, dat zijne stem niet was als die des roependen in de woestijn, is zeer verklaarbaar; dat hij bijwijlen in zijne beoordeeling uit het oog verloor, dat hij een arbeid voor zich had van een geleerde van onmiskenbare verdiensten wie goed begrijpt, zal hem veel vergeven.

Beide te Oostgeest en te 's Gravenhage, waar JONCKBLOET na de verdediging van zijn specimen woonde, was studeeren zijne leuze; te Leiden kwam hij nu en dan, aanvankelijk voor een en andere promotiepartij van een academievriend, maar gaandeweg minder, en eindelijk meer bijzonder voor de boekerij der hoogeschool.

In 1842 werd de ontdekking van een fragment der *Brabantsche Yeesten* door KARAJAN voor hem een prikkel, om in de boekerijen van den vreemde zijn geluk te gaan beproeven. Duitschland zou het terrein zijner verkenning wezen. Van Mei tot November bleef hij uit, en gaf in het tweede deel der *Mengelingen* van *De Gids* van 1843 een niet onbelangrijk verslag van zijn tocht. Ik wensch hem niet na te reizen, maar alleen te melden, dat hij zijn doel heeft bereikt: met verscheidene geleerden als MONE, WOLF, KARAJAN, GRIMM maakte hij kennis, en kwam met een afschrift van het berlijnsche handschrift van *Der naturen bloeme*, van het giessensche der *Lorreinen*, van het jenasche van den *Parthenopeus*, en eenige uittreksels uit een berlijnsch handschrift van de *Doctrinael* te huis. Bovendien waren zijne onderzoekingen naar den oorsprong van eenige fragmenten der *Historie van Troyen* met een gewenscht gevolg bekroond.

Voldaan, en meer dan voldaan, de opgewonden stijl van zijn verslag geeft er blijk van, toog hij aan den arbeid om, zooals hij zegt, »door de uitgave der gevonden stukken een gedeelte aan te vullen der leemte, die nog in onze letterkunde der middeleeuwen heerscht." Het zouden twee deelen

worden; den 8sten December 1842 schrijft hij: »het eerste
 »deel mijner reis is zoo goed als gereed voor de pers; de
 »beide deelen zullen bevatten: 1°. alle tot hiertoe bekende
 »fragmenten van den roman *Garijn van Monglaive*; 2°. een
 »zeer uitgebreid verslag met uittreksels van *Der naturen*
 »*bloeme*; 3°. alle totnogtoe bekende fragmenten van den
 »roman *Parthenopeus*: *a.* die in BILDERDIJK's *Verscheidenhe-*
 »*den*, 3^e deel, gedrukt zijn; *b.* de aanzienlijke fragmenten die
 »ik in Jena heb gevonden; *c.* die welke MONE nog in hand-
 »schrift bezit; 4°. de vindicatie van MAERLANT's *Trojaansche*
 »*Oorlog*, met nieuwe fragmenten daarvan, benevens den ori-
 »gineelen franschen tekst van alle de totnogtoe uitgegeven
 »stukken van den roman, alles naar een handschrift der K. K.
 »bibliotheek te Weenen. Daarbij zal ik als toegift misschien
 »nog geven: 1°. de hoogst belangrijke fragmenten van MAER-
 »LANT's roman *De Roncevaller slag*, zoo ik die stukken weer
 »los kan krijgen uit de klauwen des Instituuts; en 2°. frag-
 »menten van een gedicht in den trant van den *Leekenspiegel*,
 »geheel onbekend; en 3°. de *Dietsche Catoen*, en de hemel
 »weet wat al meer" , voegt hij er bij.

Als ik bedenk, dat hij een jaar vroeger schreef (den 19ten Juli): »buitendien heb ik thans het stellige voornemen, een woordenboek en grammatica van het mnl. te vervaardigen, waarvan het plan en de wijze van bewerking reeds geheel door mij is vastgesteld", durf ik veilig verzekeren, dat JONCKBLOET, indien hij zijne beloften slechts voor de helft vervulde, goede diensten zou bewijzen aan de nederlandsche philologie. En, nu mocht het programma ietwat gewijzigd worden, de beloften bleken al spoedig meer dan ijdele woorden te zijn geweest. Hij heeft gegeven »multa" en »multum", zeer veel en zeer goed werk, reeds vóór '48, het jaar zijner benoeming tot hoogleeraar te Deventer.

De *Doctrinael*, de *Lorreinen*, het 1^e deel van den *Walewein*, het 1^e deel van den *Lancelot*, de *Dietsche Catoen*: alle getuigen van vlijtig en volhardend, van uitgebreid en nauwkeurig, van geschiedkundig en vergelijkend onderzoek, van vertrouwde be-

kendheid met het middelnederlandsch en -- hetgeen toen hier te lande nog zeldzamer was -- met het middeleeuwsch fransch; van een goed inzicht in den mnl. versbouw, een akker, die, indien al, dan stellig niet op de ware wijs ontgonnen was, en in den mnl. zinsbouw, in de woordvorming en woordbuiging en -- tot zekere hoogte -- ook in de woordaflleiding; van scherpzinnigheid in het bijeenbrengen en vergelijken, en minstens evenveel billijkheid als smaak in het beoordeelen; zeer veel en zeer goed werk, en, wat meer beteekent, van blijvende waardij. Wat al moge thans, bijna een halve eeuw later, en eene halve eeuw, waarin zoowel onze mnl. spraak-kunst als ons mnl. woordenboek reuzenschreden hebben gedaan, menige verklaring van woord en vorm niet bestand blijken tegen de vuurproef, de meeste aantekeningen daarentegen, die de »realia» betreffen, zijn alles behalve verouderd.

Zonder in bijzonderheden te treden, vraag ik alleen: wie is hier te lande de eerste geweest die van den *Lancelot* iets beters wist te vertellen, dan dat het was »un poëme immense»? En aangaande den *Catoen*: of het in 1845 vermetel van hem is geweest, in stede van een diplomatischen tekst-afdruk, eene critische uitgave te beproeven? En aangaande de *Lorreinen*: of DE VRIES overdreef, toen hij in een openlijk schrijven aan JONCKBLOET dus oordeelde: »Waarlijk, ik zeg »niet te veel, wanneer ik mijne meening uitspreek, dat gij »door deze uitgave de studie onzer oude letterkunde een »fikschen stap vooruitgezet hebt», en van het glossarium getuigde: »ik erken volgaarne, dat daarin overal de deskun- »dige doorstraalt, die op de hoogte der wetenschap staat; »en elk, die met de vroegere geschriften over onze oude »letterkunde bekend is, zal mij toestemmen, dat gij veel, wat »nieuw of totnogtoe onverklaard was, hebt aan het licht »gebracht» ^{12/}).

Had ik van de vriendschap van JONCKBLOET en DE VRIES den indruk gekregen als van een tweemanschap van wederkeerige bewondering, ik zou den moed missen, den een te raadplegen over de verdiensten van den ander; doch evenals

reeds de aankondiging van de *Beatrijs*, zoo is ook de brief, waaraan de laatste vleierende aanhaling is ontleend, een kennelijk blijk dat de een den ander zijn feilen onverholten en openhartig toonde. Bovendien, wordt de *Catoen* ook niet geroemd door VAN DER MEERSCH in zijne eigene uitgave der strophen? Wat meer zegt, en zeer zeker niet verdacht zelfs kan schijnen: in dezelfde *Verhandeling*, waarin LULOFs, verbolgen over JONCKBLOET's beoordeeling, hem »den alles behalve beleefden orkestmeester van het hollandsche virtuozenendom" betitelt, »een blaas- en strijkheld", geeft hij hem den eernaam van »belezen uitgever" ¹³⁾. En zijn boeken voorwaar is het aan te zien, dat zij iets anders, iets beters waren dan de vrucht van verloren oogenblikken, van tijdverdrijf en liefhebberij, en dat de auteur niet alleen zooals LULOFs »de beoefening onzer vroegste of zoogenaamde middel-nederlandsche schrijvers en de studie hunner ongemeen zoetvloeiende taal voor *op zijn' tijd* zeer nuttig hield" ¹⁴⁾, maar haar beschouwde van even degelijk en ernstig karakter als die van elke andere taal en letterkunde. Vandaar dat de straks genoemde uitgaven waren beide wegbereidend en wegwijzend voor de nieuwe richting der nederlandsche philologie, en dat, terwijl LULOFs' *Handboek* nog alleen door haren geschiedschrijver wordt opgeslagen, zij nog voortdurend worden geraadpleegd door hare beoefenaars.

»Der nederlandsche philologie": onwillekeurig rijst de vraag, of het jonge Holland van het vierde tiental dezer eeuw, en meer bepaald ook JONCKBLOET, in zijne beschouwing niet even eenzijdig was als, ten minste aanvankelijk, de belijders der romantiek, en niet te uitsluitend den blik hield gericht naar de middeleeuwen? Zonder bewijs meen ik te mogen stellen, dat het tegendeel 't geval was, en wat JONCKBLOET betreft, getuigde alvast zijn *Cluyswerck*, dat de »historia litteraria" der zeventiende eeuw hem ook ter harte ging. Maar bovendien: in 1843 is bij FUHRI te 's Gravenhage een boekje verschenen van een Hagenaar, geïllustreerd door H. F. C. TEN KATE, dat nog duidelijker spreekt. Ik bedoel de *Phy-*

siologie van den Haag, dat kleine gele boekje, dat zooveel kwaad bloed heeft gezet, en de eersteling is geweest van eene geheele reeks vervolgen en tegenschriften en navolgingen. De Hagenaar was — wie weet het niet? — JONCKBLOET; de *Physiologie* de vrucht van eene pen, die op elke bladzijde doet denken aan den FLANOR van KLIKSPAAN. In eene beoordeeling van het boekje trede ik niet: »j'ai ri, me voilà désarmé": alleen merk ik op, dat men, zooals de schrijver trouwens zelf vermoedde, »in de caricatuur-teekeningen indiscreties genoeg gevonden" maar in zijne woede de verdiensten der omlijsting voorbijgezien heeft. En hiermede bedoel ik niet zoo zeer de levendigheid en geestigheid van menige tweespraak, met alleraardigste aanhalingen uit vroeger en later tijd, van HOMERUS af tot professor COCK toe, als wel de plaatsen uit CATS, VONDEL, HUYGENS — alles behalve gewone loopers — met korte, bondige, oorspronkelijke kenmerking, die meer dan aangeleerde schoolboekenkenis, integendeel eene wel gevestigde overtuiging verraden betreffende enkele corypheën uit het gulden tijdperk onzer letterkunde. Al de stoutigheden van de *Physiologie* kunnen onmogelijk dien indruk uitwischen.

Gewapend niet van top tot teen — dat zoude hij zelf nooit beweerd hebben — maar toch goed toegerust was JONCKBLOET, toen hij den 10^{den} februari 1848 in de gehoorzaal van het Athenaeum te Deventer het spreekgestoelte besteeg, om met eene rede het professoraat te aanvaarden in de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde. Gelijk ik reeds opmerkte, nevens de critiek van het *Handboek* en het programma der Vereeniging behoudt deze oratie als manifest der partij van beweging hare waarde; zij is bovendien een merkwaardig teeken des tijds: JONCKBLOET's optreden als professor was voor het geheele jonge Holland eene gebeurtenis van aanbelang, als waardoor immers der nieuwe richting van het heden ook voor de toekomst de zege scheen gewaarborgd, een vertrouwen, dat het volgende jaar door de benoeming van DE VRIES te Groningen niet weinig werd versterkt:

Zoo had hij zelf dan een zijner geliefde idealen bereikt; en was de wetenschappelijke beoefening van onze taal, onze letterkunde en onze geschiedenis der middeleeuwen gegrondvest, voor een goed en groot deel door hem zelven gegrondvest: tot zijn roem mag ik er bijvoegen, dat hij ook uitnemend heeft gezorgd voor den bouw, en hiertoe het zijne bijgedragen. Dit was wederom veel; en velerlei; en frisch, oorspronkelijk, daardoor aantrekkelijk; en hecht, sterk, de vrucht van degelijk en nauwkeurig onderzoek, onderzoek dat voor geen moeilijkheden en bezwaren terugdeinsde, tegen geen omweg hoe dor, hoe steil, hoe lang, opzag om te komen, waar het wezen wilde; en nieuwe wegen banend, nieuwe uitzichten openend: daardoor van scheppende kracht, en prikkelend tot verdere nasporing; eindelijk, getuigend van geleerdheid, smaak, talent, den stempel dragend van genie.

Van 1848 af tot 1883 heeft hij den lande gediend: 23 jaar als hoogleeraar te Deventer, Groningen en Leiden, en een twaalfstal als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, afgevaardigd door het district Winschoten. Om redenen van gezondheid zag hij zich in 1883 genoodzaakt ontslag te vragen als hoogleeraar te Leiden, en ging wonen te Wiesbaden, waar hij den 19ⁿ october 1885 is overleden.

Den hoogleeraar, den volksvertegenwoordiger, den geleerde wensch ik u achtereenvolgens te schetsen.

Over den hoogleeraar kan ik kort zijn. Te Deventer gaf JONCKBLOET collegie over nederlandsche taal, letterkunde, geschiedenis en oudheden, benevens over uiterlijke welsprekendheid en aesthetica, de drie en vier eerste jaren ook over gotisch. Bovendien hield hij openbare voorlezingen van geschied- en staatkundigen inhoud, en, meer bepaald voor dames, over fransche dramaturgie. Dat hij van een en ander veel werk maakte, meen ik — al viel mij het voorrecht niet te beurt hem te hooren — te mogen verzekeren op grond zoo van vertrouwelijke brieven zijner eigene hand als van alleszins betrouwbare inlichtingen. En hij had er voldoening van. »Zij (de studenten) hebben duivels veel plei-

zier in den *Reinaert* gehad", schrijft hij zelf in Maart 1848: en kan het met zijne voordrachten over CATS wel anders zijn geweest? Ook meen ik, dat zijne voorlezingen over theocratie en grondwet, later uitgegeven, wel de belangstelling hebben gewekt zijner hoorders, al zal deze en gene niet hebben ontkend, hetgeen trouwens JONCKBLOET zelf evenmin deed, dat hij was gebleven beneden die gekuischtheid van stijl, die hij in zijn geëerden tegenstander — niemand minder dan GROEN VAN PRINSTERER zelven — bewonderde; en »krioelde" het, zooals hij aan zijn vriend BRILL schrijft, op zijne collegies over het fransch tooneel van dames, dan vielen ook zij gewis in den smaak. Hij doceerde te Deventer met genoegen, en, al moge hij soms slechts zeer weinig leerlingen hebben geteld, »de eerste aflevering van zijn academiewerk", zooals hij EELCO VERWIJS in 1851 schertsend noemde, kon hij met zekeren rechtmatigen trots aan DE VRIES opdragen. In den omgang met de jongelui was hij aangenaam en, zonder den afstand uit het oog te verliezen, vertrouwelijk, soms »jolic"; van enkelen hunner de hartelijke vriend, van allen de hoog gewaardeerde voorganger en leidsman. Niet ijdel voorwaar was bij zijn vertrek naar Groningen de betuiging van curatoren, »dat zij in hem een man verloren, die de belangen van het Athenaeum steeds met ijver behartigde en het zijne toegebracht had tot verbreiding van grondige wetenschap, zoo onder het publiek door zijne openlijke lessen als onder de kweekelingen van het Athenaeum".

Ook te Groningen ¹⁴⁾ ging hem zijn collegie-werk, althans in de eerste jaren, zeer ter harte. Vooral, en dat kan niemand, die zijne inaugureele redevoering kent, bevreemden, de vaderlandsche geschiedenis. De juristen, die in hun eerste studiejaar »patria" plachten te houden, mochten zich bijwijken minder aangetrokken gevoelen tot het collegie, als de professor soms uit het oog verloor, dat hij tot propaedeutici sprak en wat te diep in bijzonderheden afdaalde, de besten onder hen wisten de groote zorg, die hij aan dat collegie besteedde, wel degelijk op prijs te stellen. Ook zijne taal-

en letterkundige lessen, inzonderheid de laatstgenoemde, werden trouw bezocht; de andere, waarvoor hij het *System der Sprachwissenschaft* van HEISE ¹⁵⁾ ten grondslag legde der pars generalis, vielen niet altijd in wel toebereiden bodem: of JONCKBLOET zijne verwachtingen wat te hoog had gespannen, dan wel of de wijsgeerige en historische taalkunde den toekomenden theologen en juristen minder beviel, laat ik in het midden. Meer belangstelling zeker toonden de meesten hunner in de practische stijloefeningen, één uur in de week, en dan vooral in de reciet-oefeningen, waar de professor schitterde door de degelijkheid en geestigheid zijner critiek. Zou zijne onmeedoogende beoordeeling van vertaling of opstel wel eens ontmoedigend hebben kunnen worden voor de patiënten, de juistheid zijner aanmerkingen en de innemende toon, waarop ze werden medegedeeld, zonder eenigen den minsten zweem van hatelijkheid, deden hen hun leed vergeten; en als bij het voordragen van dicht of ondicht de jonge declamator de perken overschreed van natuur en waarheid en door gemaaktheid of overdrijving zondigde, dan kon hij zich, als zijn leermeester zijne luim botvierde en hem oolijk doorhaalde, troosten met het denkbeeld, dat de schrijver of dichter van 't voorgedragen stuk eveneens menige veer op dat collegie moest laten. Ook zijne »aesthetica” was bij de studenten in eere, en, als wij weten, dat hij daar o. a. MACBETH, PHÈDRE, TASSO las, baart het geen verwondering: in de jaarlijksche kroniek, tevens critiek, der jongelui staan dit collegie en het »reciet” aangeschreven als »der belangstelling overwaardig” en »tot geen gering genoegen gegeven”. Enkelen, en in de eerste plaats de litteratoren, waardeerden JONCKBLOET als den genialen meester en getuigen tot op den dag van heden, dat zij voor hunne letterkundige vorming onbetaalbare verplichting hebben aan hem, die even opwekkend als opgewekt doceerde. Als eerelid van het studentengezelschap »Belgicis Litteris Sacrum” was hij de waardige opvolger van den stichter, zijn voorganger DE VRIES ¹⁶⁾.

De laatste jaren van zijn professoraat te Groningen hin-

derde hem, meent mijn zegsman, de overtuiging, dat de jongelui te weinig deden aan de vakken die hij onderwees, »en», voegt hij er bij, »dat kon hij niet helpen»: ik geloof dat hij volkomen gelijk heeft. Immers wat schrijft JONCKBLOET zelf? »Het schoolmeesteren zonder eenig resultaat, »het roepen in de woestijn verveelt mij sinds lang en stuit mij tegen de borst»: daarom was het vooruitzicht van te Winschoten te worden gekozen tot lid der Tweede Kamer hem zeer welgevallig. In 1864 nam hij afscheid van de hoogeschool te Groningen, waarvan hij eene eere en een sieraad was geweest, aan zijn opvolger, ik weet het van zeer nabij, den troost latend, dat hij, door aanvankelijk geheel te leven voor zijn collegies, het verlies van JONCKBLOET in de gehoorzaal wellicht eenigszins zou kunnen vergoeden.

»Tempora mutantur»: de juridische en theologische propaedeutiek wordt overgebracht naar de gymnasia, en een doctoraat in de nederlandsche letterkunde is een der heilrijke gevolgen van de nieuwe wet op het hooger onderwijs. Zonder iemand te na te spreken mag ik vragen: wien anders dan JONCKBLOET moest de eerste catheder voor de geschiedenis en de critiek der nederlandsche letterkunde worden aangeboden? Dat geschiedde dan ook alzoo, en JONCKBLOET aanvaardde dertien jaar, nadat hij Groningen had verlaten, het hoogleeraarsambt te Leiden. De overweging, dat hij van toen voortaan voor het vak zijner besliste voorkeur leven, en niet slechts op belangstelling maar ook op medewerking, op eigen studie en onderzoek van zijne leerlingen, immers toekomstige vakgenooten, zou kunnen staat maken, heeft ongetwijfeld medegewerkt tot zijn besluit om de banken der Tweede Kamer te verlaten voor de leerstoel der leidsche hoogeschool. In 1877 toog hij naar de sleutelstad om zijn ambt te aanvaarden, maar bleef in Den Haag wonen, zooals trouwens menig leidsch student nog doet, en kwam voor zijne collegies en andere academische werkzaamheden telkens over. De leidsche hoogeschool heeft zich slechts korten tijd in het bezit van JONCKBLOET mogen verheugen: om redenen

van gezondheid zag hij zich, zooals ik zeide, in 1883 genoodzaakt ontslag te vragen, en een zachter klimaat op te zoeken.

Of het scheiden van de Alma Mater hem zwaar viel, betwijfel ik op grond van beide gedrukte en ongedrukte bescheiden. Het collegie-geven vond hij kennelijk eene bijzaak, en nam het dan ook als zoodanig op: een eigenlijken cursus over eenig onderwerp van meer of minder omvang gaf hij in den regel niet; was het uit afkeer van hetgeen hij »schoolmeesteren” geliefde te noemen? Of werkte hij bij voorkeur voor de pers? Zooveel is zeker, dat de jongelui de voorkeur gaven aan collegies boven zijne causerieën, hoe leerzaam en onderhoudend overigens ook, en het betreunden, dat hij in zijn afkeer van »schoolmeesteren” verviel tot een even verkeerd uiterste, en zij daardoor niet van hem profiteerden wat zij recht en reden hadden te verwachten van een geleerde als JONCKBLOET.

Wat den volksvertegenwoordiger betreft, alleen het volstrekt noodige wensch ik mede te deelen. Tot lid der Tweede Kamer werd hij verkozen in 1864 door het district Winschoten. Zijne redevoeringen in het bijblad van 1864 — 1865 tot 1877—1878 en zijne politieke brochures (waaronder twee zeer lijvige) leggen een welsprekend getuigenis af van den ernst, waarmede deze afgevaardigde zijne taak heeft opgevat. Mondeling en schriftelijk is daarin de man aan het woord, die naar waarheid kon verzekeren: »j'ai cherché des renseignements aux sources mêmes” ¹⁷⁾, die zag uit eigen oogen, en zich blijkens zijn »nemini me mancipavi” ^{17b)} een eigen oordeel over de zaken van staat had gevormd. In zijne redevoeringen van eenigszins langeren adem zoowel als in de geschriften spreekt de afgevaardigde, die de aan de orde gestelde zaak niet alleen kent uit de gegevens der gewisselde stukken maar uit haar gansche geschiedenis in de Kamer en daarbuiten, van meet af aan: zijne studie *Het koloniale vraagstuk in de Tweede Kamer* (1865), zijne *Schoolwet-agitatie* (1866), zijne brochure over de Luxem-

burgsche schuld (1871) zijn er de blijken van. Zijne adviezen over buitenlandsche en koloniale politiek, over onderwijs en kunst, zijne geliefkoosde onderwerpen, zijn daardoor bij uitstek leerzaam. Door parlage, glinsterend door geleerde aanhalingen, maakte hij nooit misbruik van den nationalen tijd: hij mocht nog zoo lang spreken, de degelijkheid van den inhoud geraakte nooit in omgekeerde reden tot den duur van zijn advies.

Wie aan eigen aanschouwing de voorkeur geeft boven geloof op eens anders gezag of getuigenis, geeft zich niet licht met gebonden handen over aan eenige partij of factie, al zoude haar hoofd ook den eernaam van »*éminent*» ten volle verdienen: is het wonder, dat JONCKBLOET, dien — ik haal bij voorkeur zijne eigene woorden aan — »*l'expérience sur un autre terrain (avait) appris combien il est dangereux de se fier à une déduction, lorsqu'on n'a pas recherché si les faits qui en font la base sont vrais, s'ils sont représentés dans le jour où leur liaison avec d'autres faits doit les placer, et lorsqu'on ignore si elle mentionne tous les faits*»¹⁸⁾, dat hij zich een onafhankelijk gevoelen voorbeheld, en, waar het de liberale beginselen gold, op de toepassing daarvan even nadrukkelijk aandrong bij medestander als bij tegenstander? »*Doctrinaire*» in slechten zin was hij niet, al werd hem eenmaal de naam »*classicomaan*» naar het hoofd geslingerd¹⁸⁾; zijne overtuiging was hem heilig; waar hij bespeurde, dat — en ik heb hier het oog op enkele listig uitgedachte benamingen der gemengde school, als waardoor een blaam op haar werd geworpen van verderfelijke uitwerking — dat, zeg ik, werd gevochten met giftige wapens, was hij aanstonds bereid een lans te breken en met open vizier den kamp te aanvaarden. Menige redevoering, met recht door zijne medeleden als »*belangrijk*» gekenmerkt, pleit voor zijne zelfstandigheid niet minder dan voor zijne bekwaamheid. Benevens in zijne adviezen over het koloniaal beleid en de buitenlandsche aangelegenheden, komt het inzonderheid uit in die over de

drie takken van ons onderwijs en over de kunst. In bijzonderheden af te dalen verbiedt me de vrees misbruik te maken van uwe gewaardeerde aandacht: zijne verdiensten voor onze wet op het hooger onderwijs zijn bovendien gelukkig van zoo algemeene bekendheid, dat ik met de herinnering daaraan zou kunnen volstaan.

Ik veroorloof mij alleen de vraag, of er in de zitting 1875—1876 door JONCKBLOET één redevoering is uitgesproken, waarin niet, bij vast geloof in de uitkomsten van het academisch onderwijs, bij ruimen blik en onbekrompen opvatting, doorstraalt de strekking, om inhoud en omvang ervan in overeenstemming te brengen met de eischen der wetenschap en hare beoefening vrij te maken van alle slavernij der praktijk. Zijne adviezen over rijks-gymnasia, over de klassieke vorming der medici, over de splitsing van overwegende leervakken stellen dat o. a. in het helderst licht. In de zitting van 8 Maart 1876 zeide hij: »ik heb de pretensie niet om te gelooven, dat mijne redevoeringen worden nagelezen”: wat daarvan zij, niet alleen den commentator van onze wet op het hooger onderwijs maar elk, die belang stelt in dat onderwijs, kan ik aanraden, en dan vooral, als de begrooting van onze universiteiten in de Tweede Kamer aan de orde is, zich te verkwikken aan de frissche bron der parlementaire redevoeringen van JONCKBLOET van het voorjaar van 1876.

Van zijne belangstelling in het lager onderwijs sprak ik met een enkel woord: ik voeg er bij, dat, waar het de toepassing gold der wet van 1857, hij niet alleen eene stipt eerlijke maar tevens, immers voor zoover mogelijk binnen hare grenzen, echt vrijzinnige uitvoering voorstond. Wat eindelijk het middelbaar onderwijs, ook dat voor meisjes, betreft... doch genoeg: zijn woord »ik heb een warm hart voor alles wat onderwijs heet”, gesproken in de zitting van 12 Mei 1871, hebben al zijne redevoeringen van voor en na dien datum bevestigd.

Wat Hooft van zeker dichter zegt, namelijk dat de koop-

man hem later bedorven heeft, zou ik niet, met de noodige wijziging, op JONCKBLOET willen toepassen, en alzoo beweren, dat de professor den staatsman bedorven heeft, althans niet onvoorwaardelijk. Want in zekeren zin is dat wel degelijk het geval geweest. En daarbij denk ik niet aan het doorwrochte van zijne redevoeringen; ook niet aan de opmerking van den heer HEEMSKERK, dat »hij zijne medeleden wel eens placht terecht te wijzen»; evenmin aan de gemoeidelijke waarschuwingen, die hij kon geven, en aan den »meesterachtigen, corrigeerenden toon», hem door THORBECKE verweten; noch aan het magistrale — hij werd eens bij een »schoolmeester» vergeleken — van zoo menig advies ¹⁹⁾: op die punten zal ik hem niet trachten vrij te pleiten, maar dat alles is niet uitsluitend professoren eigen: eerder denk ik daarbij aan het, als ik zoo zeggen mag, cathedrale van zijne redevoeringen. Al te vaak toch ontaardden deze in politico-historische of economico-politische collegies. Bittere ironie van het noodlot! de geslagen vijand der didactische poëzie overdrijft in zijn parlementair proza het didactische! De professor speelt den volksvertegenwoordiger soms oolijke parten: zijne adviezen mogen de vrucht zijn van onverdroten werkzaamheid en veelomvattend onderzoek, modellen van parlementaire welsprekendheid zijn het volstrekt niet, althans de meeste niet. En iets dergelijks geldt van zijne politieke brochures: toonbeelden zijn ook deze alles behalve.

Waarin de welbekende kunst bestaat van hoorder en lezer te vervelen, behoef ik niet te zeggen: JONCKBLOET is in den regel te breed; wat er over eenig vraagstuk is te berde gebracht door de Kamer en door de pers, weet hij uit de litteratuur over het onderwerp en uit de retroacta volledig, maar de kunst van zwijgen, de kunst der doeltreffende keuze heeft hij THORBECKE niet afgezien. Laten de parlementaire redevoeringen van den grooten meester zich al even bezwaarlijk excerpereen als zijne *Historische schetsen*, met die van JONCKBLOET zou dat zoo moeilijk niet wezen. En de langwijligheid van zijne rede wordt door de enkele geestige zetten

en koddige kwinkslagen, die hij zich soms veroorlooft, niet geboet.

Nog één trek. In zijne maiden-speech zeide hij: »ik ben een man van de pen; ik heb gedurende mijn geheele leven strijd gevoerd, maar ik geloof met een gerust geweten te kunnen zeggen dat altijd gedaan te hebben met objectiviteit, en steeds de kwestie der personen er buiten te hebben gelaten: ¹⁹⁾» kon hij dat ook van zich getuigen aan het einde van zijne politieke loopbaan? Of had de heer GEERTSEMA gelijk, toen hij bij zekere gelegenheid tot hem zeide: »Ik meen te mogen beweren, dat de geachte spreker (JONCKBLOET) met volkomen behoud van zijne zelfstandigheid als politiek man in Nederland eene betere figuur zou hebben gemaakt, indien hij de beginselen meer op den voorgrond had gesteld en zijne persoonlijke gevoelens jegens hen, die als Regeering met hem dezelfde beginselen vertegenwoordigen, beter op den achtergrond had weten te plaatsen?» ²⁰⁾ Ik geloof van ja: JONCKBLOET was, naar het getuigenis van een zijner politieke vrienden, »van nature niet toegerust met »wat men pleegt te noemen »politieken tact" en »politieken »zin". Nooit heeft hij getracht partijhoofd te worden. Ver»moedelijk gevoelde hij zelf, dat hij de daartoe onontbeer»lijke eigenschap miste van gezag over anderen te oefenen. »Staatkundige volgelingen heeft hij ook nooit gehad. Zijn »woord in het parlement oefende weinig overredingskracht »uit. Voor volgzzaam lid eener staatkundige partij, gehoor»zaam aan een erkenden chef, was hij evenmin de geschikte man". Voor de liberale beginselen stond hij pal: ten bewijze van zijn vertrouwen hierin haal ik van hem nog dezen merkwaardigen volzin aan, een volzin gericht tot de catholieken, die het vaandel der liberale partij dreigden te verlaten: »Trekt in vrede: het liberaal beginsel, dat ons heeft genoopt voor u in de bres te springen, zullen wij handhaven, ook dan, wanneer gij u tegen ons hebt gekeerd" ²¹⁾. Enkele gebreken mogen den staatsman hebben aangekleefd, de meeste waren inderdaad »les défauts de ses qualités".

Ook wanneer de leerlingen, die het voorrecht hadden JONCKBLOET te hooren in de collegie-kamer, niet langer van den professor zullen kunnen getuigen, en de parlementaire redevoeringen en politieke brochures van »den geachten spreker uit Winschoten» nog slechts weinig meer zullen worden geraadpleegd, dan zal het blijken, dat de geleerde zich door zijne letterkundige werken een gedenkteeken heeft gesticht, dat beide den tand des tijds trotseeren en de bewondering wekken zal van het late nageslacht.

De bewondering, ook de verbazing: van wege de vruchtbaarheid zijner pen. JONCKBLOET moge bij zijn leven volstrekt niet den indruk hebben gemaakt van iemand, die altijd werkte, veeleer zelfs een tegengestelden indruk: de eerbiedwaardige reeks der boekdeelen door hem geschreven is van zijne werkzaamheid het voldingend bewijs. In mijne verbeelding zie ik ze voor mij: bij de reeds genoemde van vóór 1848 voeg ik het tweede deel van den *Lancelot* met de *Charrette*, de drie deelen *Geschiedenis der Middelnederlandsche Dichtkunst*, den *Guillaume d'Orange*, *Van den Vos Reinaerde*, de *Etude sur le roman de Renart*, de *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, de eerste en tweede uitgaaf in twee deelen, de derde in zes, de volgende telkens verbeterd en verrijkt; er is nog meer: de *Middelnederlandsche epische versbouw*, de *Carel ende Elegast*, de inleiding op de *Correspondance et oeuvres musicales de* CONSTANTIN HUYGENS, de parafrase van den *Guillaume*, de *Nieuwe Refereijnen van* ANNA BIJNS, het *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen*, een lijvigen kwartijn: wat heeft JONCKBLOET veel gepraesteerd!

Werken was dan ook zijn lust, zijn leven, zijn tweede natuur. »Werken is voor mij eene behoefte, schrijft hij, en even noodwendig als dagelijksch brood»: aldus in 1859; en in 1871: »van 'smorgens vroeg tot 's avonds laat gaat het in de fabriek altijd even druk toe; ik zou wel wenschen dat een dag vierentwintig uren had». Zijn werkkraft was onuitputtelijk, trots de vele en vaak langdurige ziekten, waarmede hij te worstelen had; zijn werklust bleef, trots

de velerlei teleurstelling, die hij heeft ondervonden, en de velerlei miskennis, die hij waande te ondervinden, onverflauwd. Te Parijs gekomen in 1847 schrijft hij: »ik heb een berg voor mij, maar het ontbreekt mij niet aan moed»: en hoe veel bergen heeft hij later voor zich gezien en koen bestegen! In 1871 b.v. schrijft hij in een brief aan DE VRIES: »De politiek geeft mij heel wat te doen . . . maar vooral »geeft mij de letterkunde handen vol werk. Ik zit in de »achttiende eeuw, en gij weet dat ik alles nog eens lees, »niet doorblader, daar dit het eenige middel is om een eigen »oordeel te hebben. En wat zijn er niet al kwartijnen vol »prullaria geschreven. In de laatste dagen heb ik den *Friso* »letterlijk doorgeworsteld, en amuzeer me nu met de *Geuzen*, »maar dit is in de vorige week voorafgegaan door *ROTGANS*, »*Poot*, *HOOGVLIET*, *HUYDECOPER*», enz. Welke hindernissen hebben dezen geleerde afgeschrikt en teruggehouden? Eene zelfs oppervlakkige blik in de *Etude* over de fransche Reinaert-branches leert, dat hij niet terugdeinsde zelfs voor de droogste en dorste nasporingen, waar het gold, om, zooals hij het ergens uitdrukt, »het vak vooruit te sjuuwen».

Onvermoeid, onverdrot, onvervaard schreed hij voorwaarts, even blijmoedig en opgeruimd de breede heirbaan bewandelend als zich een pad brekend met bijl en houweel; immer met vasten tred, en met een vlugheid, die zelfs beproefde gidsen en ervaren tochtgenooten deed verstomd staan. In een vertrouwelijk schrijven aan DE VRIES van 31 December 1863, waar alle verdenking van grootspraak uit den aard der zaak is uitgesloten, verzekert hij van de *Etude* — hij begon toen aan het *Gedenkboek* —: »ik zal dus dit jaar weer het kunstje van verleden zomer moeten vertoonen van in zes maanden een boek te schrijven en af te drukken zooals met mijne *Etude* het geval was»: de *Etude* in zoo korten tijd geschreven, het grenst aan het ongeloofelijke.

Verbazing wekt de vruchtbaarheid zijner pen, bewondering zijn arbeid door het gehalte. Zijn toch het derde en vierde boek van den *Lancelot* nog diplomatisch afgedrukt, met

hervonden, en de
 hervinden, onver-
 rijft hij: »ik heb
 niet aan moed”:
 h gezien en koen
 rief aan DE VRIES:
 ... maar vooral
 k. Ik zit in de
 es nog eens lees,
 el is om een eigen
 al kwartijnen vol
 heb ik den *Friso*
 au met de *Geuzen*,
 an door ROTGANS,
 elke hindernissen
 gehouden? Eene
 de fransche Rei-
 sde zelfs voor de
 gold, om, zooals
 e sjouwen”.
 ed hij voorwaarts,
 eirbaan bewande-
 houweel; immer
 e zelfs beproefde
 stomd staan. In
 an 31 December
 ak uit den aard
 de *Etude* — hij
 zal dus dit jaar
 n vertoonen van
 te drukken zooals
 de in zoo korten
 felijke.
 er pen, bewonde-
 och het derde en
 ch afgedrukt, met

zijn *Reinaert* en zijn *Carel*, benevens de *Beatrijs* in tweede
 uitgave, leverde hij critische teksten, met zorg bewerkt en
 zoowel door eene gelukkige keuze tusschen de verschillende
 lezingen als door de blijkbaarheid van enkele gissingen
 nieuwe proeven van zijne nauwgezetheid en zijne scherpzin-
 nigheid. Bij de uitgave van eenig handschrift was JONCK-
 BLOET niets te gering: den noodigen tijd placht hij te be-
 steden aan de vaststelling van den tekst, zich helder bewust,
 dat hij zodoende een goeden dienst bewees aan de middelne-
 derlandsche spraakkunst en het middelnederlandsche woorden-
 boek en niet minder aan de geschiedenis der middelnederland-
 sche letterkunde, daar toch uitgaven van GRÄTER en WILLEMS,
 zelfs van GRIMM en HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, bezwaar-
 lijk konden worden aangemerkt als hechte grondslagen voor
 eene juister letterkundig-historische studie. Getuigen alzoo
 de genoemde tekstitgaven, dat de vriend van COBET den
 goeden wil had te doen voor het middelnederlandsch wat
 hij deed voor het grieksch, de glossaria op den *Reinaert*
 en den *Carel* voorzagen in eene wezenlijke behoefte, en ga-
 ven tevens overtuigend blijk, dat de bewerker voor zijne
 woordverklaring de beschikking had over een niet onbe-
 langrijken voorraad gelijkkluidende plaatsen uit verschillende
 schrijvers, en alzoo voor zijn woordenboek voor eigen gebruik
 vlijtig was blijven excerpereen. Overigens was lexicographie
 evenmin als tektsuitgave de arbeid zijner voorkeur: hij deed
 het naar zijn gevoelen noodige, het onmisbare, en dat was
 altijd nog zeer veel, daar hij zich niet tevreden stelde met
 de beteekenis uit het verband zoowat te gissen en te raden;
 ook van middelnederlandsche spraakkunst denk ik, dat hij
 weinig meer werk maakte dan volstrekt vereischt werd voor
 eene grammaticaal zuivere redactie zijner teksten en de ver-
 klaring hiervan. Wat de woordafleidkunde betreft, waarvan
 evenals door de oude school ook aanvankelijk door JONCK-
 BLOET de chronique scandaleuse met enkele zonderlinghe-
 den was verrijkt: zijn doorendoor gezond oordeel en de be-
 wustheid, dat op het gebied der etymologie te veel wijsheid

vaak tot dwaasheid brengt, en daarentegen gebrekkige waarneming tot overhaaste gevolgtrekkingen leidt, een en ander heeft hem bewaard voor etymologische waagstukken en kunstenarijen. JONCKBLOET kende zich zelven te goed om niet te weten, waar zijn kracht lag, en om zijn tijd en vlijt duurzaam te besteden aan studiën, die, ik zal niet zeggen niet strookten met zijn aanleg maar die, hem aanvankelijk voorgeschreven door plichtbesef, en, allengs voorwerp van onderzoek geworden voor geschikter hand dan de zijne, de medewerking van hem niet langer behoeften. Den stoot had hij helpen geven; in 1859 schrijft hij: »de liefhebberij is in wetenschappelijke studie veranderd''; en met het volste recht, zonder eenige de minste aanmatiging, kon hij getuigen bij zijn afscheid van het terrein der uitgave van taalmonumenten: »ik kan dit terrein verlaten met een gerust geweten en niet zonder eenige zelfvoldoening. Het heeft sedert wij — de aanhaling is uit de opdracht van de *Beatrijs* aan DE VRIES — het heeft sedert wij het tamelijk braak vonden nog al eenige verandering, en ik durf zeggen verbetering ondergaan Tot die verandering heb ik mede helpen opwekken: de verdere ontginning kan aan andere handen worden overgelaten''.

Met die woorden verliet hij voor goed dat studieveld, om zich voortaan uitsluitend te wijden aan de staat- en letterkundige geschiedenis van ons vaderland.

Lang heeft JONCKBLOET in tweestrijd gestaan: onze vaderlandsche historie lachte hem wel aan, en voorwaar niet alleen, omdat hij zich genoodzaakt zag van 1848--1864 collegie erover te geven, bestudeerde hij KLUIT en SLINGELAND en las de resolutiën der Staten-Provinciaal, maar omdat zij, en vooral de staatkundige geschiedenis van ons volk, hem zeer sterk aantrok. Menige aanteekening, menige uiting in vertrouwelijke brieven van zijne hand, dan zijn *Theocratie en Grondwet* van 1851, en de rede, waarmee hij in 1854 het professoraat te Groningen heeft aanvaard over de beoefening van de geschiedenis des vader-

lands in wezen en strekking, waarin hij als 't ware zijn historisch programma geeft, eindelijk de zoo even aangehaalde opdracht van 1859 kunnen dat staven. In de laatstgenoemde, een der weinige stukken autobiographie, die wij van hem bezitten, zegt hij, dat hij door de beoefening onzer vaderlandsche geschiedenis, te Deventer in den eersten tijd hoofdbezigheid voor hem, meer en meer tot het bewustzijn was gekomen van zijne natuurlijke richting en aanleg. »Ik kreeg de overtuiging dat historie veel meer overeenkomstig was met mijne natuur en ontwikkeling dan grammatische studie.” Daarbij kwam, dat tevens allengs de bewustheid in hem levendig werd, dat — ik haal zijn eigen woorden aan — »dat de behoefte aan eene nieuwe Geschiedenis des Vaderlands groot was”, en »meer en meer zijn voornemen rijpte om eene poging te doen om in die behoefte te helpen voorzien”. Reeds in zijne *Theocratie en Grondwet*, eene reeks voorlezingen ter verdediging van het constitutioneel stelsel tegen de partij, die GROEN VAN PRINSTERER zoo uitnemend vertegenwoordigde, is menige bladzijde te vinden, die de vrucht is van veelomvattende, degelijke studie van beide de staatkundige geschiedenis en het staatsrecht zoo van andere natiën als van ons volk. De vele aanhalingen uit de *Primaë lineæ* en uit de *Staatsregering* en uit buitenlandsche schrijvers mogen de voorlezingen bont, te bont zelfs, kleuren, zij bewijzen benevens de getalssterkte en de mogendheid der bondgenooten, waarop de bestrijder der anterevolutionnaire theorie en practijk zich kon beroepen, ongetwijfeld ook de deugdelijkheid zijner wapenrusting. Mag ik alleen herinneren aan zijne uitweidingen over de wording van den nederlandschen staat en het ontstaan van onze politieke partijen, om op uwe instemming te mogen rekenen? Breed, te breed zelfs, opgezet zijn toch de voorlezingen niet langwijlig en stellig zeer leerzaam; zij verraden een benijdenswaardig meesterschap der politico-historische stof; dat de spreker de noodige studie van zijn onderwerp had gemaakt, behoefde hij waarlijk niet met evenzooveel woorden te verzekeren, het springt in 't oog.

Zijne rede te Groningen is een waar programma, zooals ik opmerkte. Den geest, waarin hij daar »historia patriae" zou doceeren, leeren wij er uit kennen; ik wensch er echter niet bij stil te staan, en allerm minst in eene beoordeeling er van te treden, alleen op dezen volzin vestig ik de aandacht: »Twijfelen wij daarom ook niet langer, M. H., of het tijdstip aangebroken is, waarop eene volledige, onpartijdige geschiedenis van het nederlandsche volk, eene geschiedenis »voldoende aan de strengste eischen der wetenschap mogelijk »is geworden, gelijk zij reeds sedert jaren noodzakelijk werd »gekeurd. Waar eene zoo diep gevoelde behoefte bestaat, kan »het tijdstip niet verre meer verwijderd zijn, dat aan die behoefte zal worden voldaan". Deze woorden mochten al geen uitdrukkelijke belofte inhouden, zij wekten toch de verwachting, dat hij ze had gesproken met de gedachte aan zich zelve. Zijne vrienden althans, en wel in de eerste plaats de intimi, die hij 's winters 'savonds meermalen vergastte op eene causerie over onze republiek, bepaald der zeventiende eeuw, — zij vroegen hem dikwerf, waarom hij de hand nog niet aan het werk had geslagen; en wie geen vriend van hem was, liet zich het schamper verwijt ontvallen, dat hij binnen de wanden van de rijbaan voor het aangezicht van enkele aanschouwers op het ongezadelde paard onzer historie, zoo luidde het verwijt letterlijk, allerlei kunsten vertoonde, maar zich wel scheen te wachten, voor het groote publiek te debuteeren²²). Toch bewaarde JONCKBLOET het stilzwijgen. Hij wist zich te goed rekenschap te geven van hetgeen voor zulk een arbeid werd vereischt, om zonder genoegzame kennis van een geheel, zoo groot zoo innig samenhangend als dat van onze geschiedenis, ook zelfs een fragment ervan te laten drukken, dan dat hij er zonder volledige voorbereiding toe kon overgaan; en hij had leergeld genoeg betaald met zijne *Middelnederlandsche dichtkunst*, om de eischen van den vorm niet te licht te tellen: met het een en het ander rechtvaardigde hij zijn dralen. In 1859 achtte hij den tijd gekomen: »twaalf jaren van studie, twaalf jaren van niet

zonder voldoening gegeven onderwijs, schijnen mij toe, schrijft hij, waarborgen van genoegzame voorbereiding op te leveren, en mij voor de beschuldiging van lichtvaardigheid, ten minste a priori, vrij te waren". En toch is van zijne hand niets van vaderlandsch-historischen inhoud verschenen, tenzij de feestrede te Heiligerlee van 1868. Wat was daarvan de reden? Mag ik een vermoeden wagen, dan antwoord ik met de wedervraag, of er voor en omstreeks het jaar 1859 wellicht werken zijn verschenen over onze vaderlandsche geschiedenis of een tiental jaren daarvan, die JONCKBLOET tot de overtuiging hebben gebracht, dat op dien akker ook reeds anderen de hand aan de ploeg hadden geslagen, ja hem het graan reeds voor de voeten wegmaaiden? In zijne toespraak tot HELMHOLTZ van 9 Aug. l.l. zeide DONDERS: »Man erkennt »in ihnen (seinen Leistungen) die Neigung, seine Kräfte an »der Auflösung von Problemen zu versuchen die entweder »ganz neu waren oder für unlösbar gehalten wurden" ²³⁾: is dat woord ook niet van toepassing op JONCKBLOET? Was hij liever elders de eerste dan ergens anders de tweede? Dat hij overigens zijne geliefkoosde historische studiën niet vaarwel zeide, blijkt, zooals ik herinnerde, o. a. uit zijne parlementaire redevoeringen van later dagen.

Na 1859 leeft JONCKBLOET voor de geschiedenis en de critiek onzer vaderlandsche letteren.

Daaraan wijdde hij nu wat meer, dan, zooals in de jaren 1864—1877, wat minder, maar voortdurend al zijn beschikbaren tijd.

Tot antwoord op de vraag, wat er vóór 1851, het jaar waarin het eerste deel zijner *Geschiedenis der middelnederlandsche dichtkunst* van de pers ging, zoo hier te lande als in België was gedaan voor onze letterkunde, zou kunnen worden gewezen op menige belangrijke bijdrage. Op levensbeschrijvingen van loffelijke nauwkeurigheid; op monographieën van benijdenswaardige feitenkennis; op beoordeelingen even degelijk als smaakvol; op beredeneerde catalogi van toonbeeldige verzamelingsvlijt; op de *Beknopte geschiedenis*

der nederlandsche letteren en wetenschappen van den voortreffelijken VAN KAMPEN; op de immer nog hooggeschatte *Verhandeling* van DE CLERCQ; op de wel geslaagde proeve van eene pragmatische geschiedenis der middelnederlandsche letteren, de *Verhandeling* van SNELLAERT (1838).

Voorbereid was er alzoo gewis een en ander, veel zelfs — het zoude ondankbaar wezen dat te loochenen —, maar op verre na nog het noodige niet; en dat het altogader geschikt was om op voort te bouwen, zou alleen de verstokte »laudator temporis acti” in ernst kunnen volhouden. Kon zelfs de *Verhandeling* van SNELLAERT — want de middeleeuwen zijn VAN KAMPEN's zwakke zijde — in 1851 den toets doorstaan? Ook duitsche geleerden hadden, ik behoef het *Uebersicht*, de *Horae Belgicae*, de *Denkmäler* slechts te noemen, veel en veel voortreffelijks geleverd, het is niet te miskennen: doch was er één geschiedenis onzer letterkunde van middeleeuwen of nieuweren tijd, die in de verste verte was te vergelijken met GERVINUS' *Geschichte der deutschen Dichtung*? Mij is er geen bekend vóór de *Geschiedenis der middelnederlandsche dichtkunst* van JONCKBLOET, die in hare drie deelen, verschenen van 1851—1855, voor het eerst een overzicht gaf van het letterkundig leven en de letterkundige beweging in Noord- en Zuid-Nederland gedurende de middeleeuwen.

Bij dezen arbeid, een keerpunt in onze vaderlandsche philologie, sta ik eenige oogenblikken stil.

De *Geschiedenis* was behoorlijk voorbereid; langdurig, ongeveer tien jaren; degelijk, door uitgebreide lectuur, beide van binnen- en buitenlandsche lettervruchten en van de beste werken van letterkundig-historischen en aesthetischen inhoud, waarvoor 't voldoende is de namen te noemen van GERVINUS, GRIMM, JACOB en WILHELM, MÜHLENHOFF, LACHMANN, DUNLOP; ook door eigen nasporingen, vooral openbaar in de inleidingen en aantekeningen op de *Lorreinen*, den *Walewein*, den *Lancelot*, de *Charrette*, en in den *Middelnederlandschen versbouw* en in de bijlagen van de *Geschiedenis* zelve.

Zonder over een en ander in bijzonderheden te treden, kan ik toch niet nalaten een woord van hooge waardeering te spreken over de inleidingen op den *Walewein* en den *Lancelot*, als die eene ongemeene kennis verraden van de avonturen van hem »qui des chevaliers fu sire” en van Ginevra’s minnaar, van de geheele Graal-Merlijn-Artur-sage; en niet slechts van de middelnederlandsche vertolkingen maar ook van de middeleeuwsch fransche origineelen. Een hiervan, reeds afgedrukt in het tweede deel van den *Lancelot*, is later afzonderlijk uitgegeven, namelijk: *Le roman de la Charette*, op een wijze, die de aandacht op JONCKBLOET vestigde ook in Frankrijk, en hem eene zeer eervolle vermelding (»première mention très honorable”) bezorgde van de Académie des Inscriptions et Belles-Lettres. Evenmin — zelfs op ’t gevaar af van de perken van een levensbericht te buiten te gaan — mag ik verzwijgen, dat die inleidingen en aantekeningen zich onderscheiden, ja gewis, ook door rijkdom van bijzonderheden, chronologische, biografische, historische, antiquarische, maar evenzeer treffen door de vraagstukken, die hij zich voorlegde of, laat ik liever zeggen, aandurfde. Aandurfde: ik behoef er niet bij te voegen »voor zijn tijd, voor die dagen”, want te zijner eere zij het gezegd, het zijn de vraagstukken, b. v. de kwestie der prioriteit van proza of poëzie der contes d’aventure, die tot op onze dagen een GASTON PARIS nog bezighielden; aandurfde: en zonder onberadenheid, zonder vermetelheid, en nooit zonder eene poging te wagen ter oplossing, die, de *Romania* staaft het, zelfs door wie van hem in gevoelen verschillen, met waardeering wordt vermeld, en thans na dertig jaren nog der overweging waardig gekeurd. Over GAUTIER MAP en CHRESTIEN DE TROIES, over den *Ridder met de Kar* schrijft geen geleerde, of de naam van JONCKBLOET wordt met onderscheiding genoemd. Ook de aesthetische beschouwingen, waardoor de inleiding op den *Walewein* zich kenmerkt, verdienen vermelding; die inleiding is een meesterstukje van beide, historische en dogmatische critiek, van eene beoordeeling, die den maatstaf

aanlegt van de dertiende zoowel als van de negentiende eeuw, en alzoo, wel verre van de »queste'' van het schaakbord eenzijdig te bezien met het oog van den »sportsman'' onzer dagen of den onnoozelen glimlach van den »spiesbürger'', haar beschouwt in het liefelijk licht van de hovescheit en de galanterie van de dertiende eeuw, eene beoordeeling van het geheel en van de episoden, beide billijk en eerlijk. Dat JONCKBLOET een open oog had ook voor den vorm der middeleeuwsche gedichten, bewijst zijn *Middelnederlandsche versbouw*, een voor het jaar 1849 gulden boekje, van ernstige studie en geoeffenden smaak: de schrijver moge van de Scylla, waarop BORMANS was gestrand met zijn jamben en trochaeën en verzen van zeven en acht lettergrepen, bijwijlen zelf verzeild raken op de Charybdis van LACHMANN's systeem, en het onderscheid tusschen middelnederlandsch en middelhoogduitsch niet genoegzaam in het oog hebben gehouden — LEENDERTZ en MARTIN ²⁴⁾ hebben het o. a. overtuigend aangetoond — : twee bijzonderheden mogen niet worden voorbij gezien, ten eerste, dat JONCKBLOET's boekje in Noord-Nederland van middelnederlandsche prosodie de allereerste proeve was, en ten tweede, dat dezelfde vriend LEENDERTZ, die hem in *De Gids* zijn feilen toonde, vrank en vrij, zonder hem te sparen, aan het einde van zijne recensie deze woorden schrijft: »Wij beschouwen het als eene belangrijke aanwinst »voor de wetenschap. Meent iemand dat oordeel niet te »kunnen vereenigen met de vele aanmerkingen, welke wij »er op hebben gemaakt, hij houde in het oog, dat dit werk »het eerste is, hetwelk over dit onderwerp het licht ziet, »en dat het de grootste onbillijkheid is, in zoodanig een »werk die juistheid en volledigheid te vorderen, welke men »vorderen mag, waar het eene wetenschap geldt, die reeds »vele bekwame en ijverige beoefenaars gehad heeft. Boven- »dien, onze aanmerkingen betreffen voor het grootste ge- »deelte zaken van minder belang, en, ook indien zij alle »waar bevonden worden, blijft aan JONCKBLOET de verdienste

»de hoofdregels der middelnederlandsche metriek met vol-
 »doende zekerheid te hebben aangewezen, en den weg te
 »hebben gebaad tot de verdere beoefening eener wetenschap,
 »die met de middelnederlandsche taalkunde in veel nauwer
 »verband staat dan menigeen vermoedt." Vóór zesendertig
 jaar werd dit getuigenis geschreven; tot op den dag van
 heden wordt verzekerd, dat men vindt in JONCKBLOET'S
 studie »menige merkwaardige en fijne opmerking, die niet
 alleen d'après sa date, maar ook wegens haar blijvende waarde
 op den hoogsten prijs is te stellen" 24^b).

Doch genoeg ten betooge, dat de *Geschiedenis der mid-*
delnederlandsche dichtkunst behoorlijk was voorbereid, en
 alzoo met vertrouwen kon worden ondernomen; met ver-
 trouwen op eigen kracht, en met de gedachte, dat het werk
 nuttig en noodig was. De woorden van GERVINUS: »Mir
 »schien es aber, als ob die Geschichte der deutschen Dich-
 »tung noch von Niemanden aus einem Gesichtspunkte be-
 »handelt worden sei, welche der Sache selbst würdig und
 »der Gegenwart und jetzigen Lage der Nation angemessen
 »wäre²⁵)", die woorden waren, meende hij, ook geschreven
 voor Nederland.

Maar zoude de beoefening onzer letterkunde »eene weten-
 schap blijken, die ook wetenschappelijk diende behandeld te
 worden", dan behoorde de ondernemer zijne eischen vooral
 niet te licht, zijn ideaal niet te laag te stellen. Behoef ik na-
 drukkelijk te verzekeren, dat, ook al ware in zijne inleiding
 over een en ander niet door hem zelve voldoende bescheid
 gegeven, de drie deelen het beste bewijs zijn, dat hij zijne
 taak niet lichthartig heeft opgenomen. Bescheiden noemt hij
 zijn werk »eene proeve": indien eenig proefstuk, dan mag
 dit gewis een meesterstuk heeten.

Te roemen valt op deze tentoonstelling van onzen middel-
 eeuwschen letterschat al aanstonds de rijkdom van voor-
 werpen, de volledigheid der verzameling; dan de groepeer-
 ing, doelmatig door de bijeenvoeging van het overeenkomstige,
 het gelijkslachtige; de beschrijving, zakelijk en onderhoudend,

zoo van de kunstvoortbrengselen zelven als van den oorsprong der grondstof, en van de wijze van bewerking, met de gewenschte mededeelingen aangaande maker, datum, plaats; eindelijk de beoordeeling: historisch, in het licht van het gelijktijdige, aesthetisch, in het licht van het gelijksoortige, met bepaling alzoo van de betrekkelijke en de volstrekte waarde. JONCKBLOET's wijze van tentoonstellen vergunt een blik op het geheel zonder de deelen, op de deelen zonder het geheel te benevelen. Onzen middeleeuwschen letterschat geeft hij te aanschouwen als zoodanig, in zijne geschiedenis en zijn gehalte; maar evenzeer in verband en samenhang met het godsdienstig geloof en zedelijk leven der middeleeuwen, als »signe d'un état d'esprit", teeken der tijden van leenstelsel en ridderwezen, dorper- en poorterschap; voorts in zijn oorspronkelijke, inheemsche, nationale en in zijn ontleende, vreemde bestanddeelen, ter omschrijving van den litterarischen aanleg, de litterarische scheppingskracht onzer natie, en ter bepaling van de plaats, die haar toekomt in de wereldgeschiedenis der letterkunde.

Wat het eerst, wat het meest te roemen, ik weet het niet. De germanus discipulus van GERVINUS en] de GRIMMS is op zijne beurt de geniale meester; meester in de bewijsvoering: waarin u verrassen beide de externe en interne argumenten, door het scherpzinnige en het voldingende; de gevolgtrekkingen, door het zuivere en bescheidene; de veronderstellingen, door het verklarende en tevens door het dringende, uitnoodigende althans en lokkende tot verder onderzoek, en in de ware richting; de gissingen, door het vernuftige en het waar-schijnlijkje — trouwens door de uitkomst dan ook menigwerf verrassend gerechtvaardigd; de vraagteekens, als evenzoo- veel verstandige blijken van behoefte aan nadere overweging, van het nog brandende van een vraagstuk; de uitroepings- teekens, als evenzoo veel vertegenwoordigers van wel ver- diende verwijten. Meester ook in de beoordeeling: GERVINUS *Geschichte* en HEGEL's *Aesthetik* mochten hem hebben ge- leerd het wapen der critiek, in zijne hand weleens een

geesel, te hanteeren, op zijne beurt behoudt hij zich een eigen oordeel voor, desgevorderd tegenover zijn leermeesters, en levert het bewijs, dat hij meer en beter vermag dan te »scheppen uit andermans pan" en te schermen met aangeleerde machtspreuken, waarvan door wie er zich van bedienen vaak de bewoordingen nauwlijks worden gevat. Zijne beoordeeling is ook billijk: al weet ik zeer wel, dat enkele uit het verband gerukte volzinnen, enkele wat heel sterk gekleurde uitdrukkingen — MAERLANT de ROBESPIERRE der middeleeuwsche bellettrie; de keukenwonderen van de legende ²⁶⁾ — voor de considerans van een partijdig vonnis uit de *Geschiedenis* zijn te halen, mij geeft eene nauwgezette overweging der beoordeelingen van JONCKBLOET geen vrijheid het woord »billijk" terug te nemen. Als ik denk aan het streven van den schrijver, om steeds alle soort van dicht en ondicht te beschouwen in het licht der middeleeuwsche practijk, en zoo mogelijk, ook der middeleeuwsche theorie; aan zijne vaste gewoonte, om benevens zijne eigene overwegingen ook die van desnoods den advocaat des duivels als verzachtende omstandigheden in rekening te brengen, ja ook een »hets hovesc dat ment ghelove mede" daaronder op te nemen ²⁷⁾; aan zijne waardeering tot zelfs van de didactische poëzie toe als »een liefelijken geur verspreidende van vaderlandsche deugd", als waaraan de lof toekomt »tegenover de valsche walsche romantiek het nationaal gevoel weer te hebben gewekt en het nederlandsche zelfbewustzijn te hebben gered" ^{27b)}: dan moet ik het woord »billijk" handhaven. De beoordeeling van JONCKBLOET is eindelijk ook verstandig: ik bedoel daarmede, dat hij zich vrijhoudt van de in zijne dagen niet ongewone begripsverwarring, die van middeleeuwsche geschriften in gebonden en ongebonden rede de hooge taalkundige waarde vereenzelvigde met groote aesthetische waarde, en, door dit onderscheid uit het oog te verliezen, hem, wien het om meer dan eenige ἄπαξ λεγόμενα te doen was, weleens knollen in de hand stopte voor citroenen. Zonder paradoxaal te worden durf ik beweren, dat tot zelfs de nederlagen

van dezen geschiedschrijver onzer letterkunde leerzaam zijn en blijven, daar immers zijne methode proefondervindelijk zoo betrouwbaar is bevonden, dat, ook waar nieuwe ontdekkingen zijne uitkomsten wijzigen of logenstraffen, het betoog zelf een model blijft van bewijsvoering en beoordeeling.

Als student dweepte ik met het boek; en thans . . . lust het mij niet de keerzijde der medaille te vertoonen om eene reden, die, vertrouw ik, door u zal worden gebillijkt. Om de reden, dat niemand van JONCKBLOET's *Geschiedenis der nrl. dichtkunst* de leemten en gebreken, de zwakke partijen eerlijker heeft aangewezen dan JONCKBLOET zelf in de latere bewerkingen van zijne middeleeuwen; niemand meer verbeterd en beter vermeerderd heeft dan hij; niemand gestrenger beoordeelaar is geweest van zijn eigen werk dan de man, die op een der eerste bladzijden schreef: »ik zelf merk dit boek aan als eene proeve: mocht daaraan »het geluk beschoren zijn eener tweede uitgave, daarin zal »het ontbrekende kunnen worden aangevuld en de dwalingen »van de tegenwoordige hersteld, want de wetenschap gaat »iederden dag eene schrede voorwaarts, en wie haar lief heeft »tracht hare voetslagen te volgen." Zonder aanmatiging kan ik verzekeren, dat niets gemakkelijker valt dan de *Geschiedenis* te beoordeelen en de feilen aan te wijzen; maar ik wil niet verhelen, dat het zou wezen een pronken met vele veeren van den meester zelven.

Het boek als boek beschouwd aarzel ik niet op één na het beste te noemen, dat hij heeft geschreven, al ben ik niet blind voor het min of meer tweeslachtige ervan — nu verhalend, dan betoogend, elders bestrijdend —, en allerminst voor de gebreken van den vorm, gebreken, die JONCKBLOET nooit geheel heeft overwonnen. Wel is waar zulke brutale barbarismen en basterdwoorden als waardoor de *Geschiedenis* wordt ontsierd, heeft hij zich later niet meer veroorloofd: »wat uw geknor aangaat betrekkelijk de basterdwoorden, schreef hij aan DE VRIES (1849), ik zal mij trachten te

beteren", en het werd ook wel beter, en van de germanismen vermindert het cijfer ook met de jaren, maar toch . . van vreemde smetten geheel vrij wist hij zijne taal nooit te houden, en besteedde aan den vorm nooit zooveel zorg als aan den inhoud. Ook miste hij den tact der onderscheiding van hetgeen in den tekst en hetgeen meer eigenaardig in de bijlagen behoort of in de aanteekeningen, en verloor daardoor de eischen der litterarische compositie al te vaak uit het oog. Overigens is het boek con amore geschreven, en was 't het »pectus" dat hem welsprekend maakte; in 1843 zeide hij: »wij gelooven aan de dichterlijke waarde der middeleeuwsche poëzij, wijl zij op iedere bladzijde in het oog springt en tot eerbied dwingt en sympathie": de *Geschiedenis* leert, dat hij in later jaren niet aan het twijfelen was geraakt.

Dat het werk bij zijne verschijning zoo hier te lande als in het buitenland goed is ontvangen en naar waarde geschat, zou met beoordeelingen o. a. in de *Dietsche Warande* en de *Germania* ²⁸, gemakkelijk te bewijzen vallen; dat het nog niet geheel verouderd is, toont de omstandigheid, dat het voortdurend wordt aangehaald en met eere vermeld.

Dezelfde stof is later nog drie malen door hem behandeld in de drie uitgaven van zijne *Geschiedenis der nederlandsche letterkunde*, waarvan eene volgende geregeld de vorige wijzigt en aanvult, ja eene algeheele omwerking hiervan mag heeten: maar ik zou niet durven beweren, dat het getrouw verhaal in aantrekkelijkheid heeft gewonnen, zelfs niet, dat vergelijkenderwijs gesproken eenige latere uitgaaf op één lijn is te stellen met de *Geschiedenis der nvl. dichtkunst*. Vergelijkenderwijs: want, wat voor háár tijd de *Geschiedenis* is geweest, was m. i. voor den haren geene enkele bewerking derzelfde stof, noch die van 1868, noch die van 1873, noch ook de laatste.

Wat het eerste punt betreft, de vierde bewerking der middeleeuwen in de derde uitgave van de *Geschiedenis der nvl. letterkunde* is niet zoo aangenaam geschreven als de

eerste; zij ontaardt hierendaar zeer bepaald van leesboek in leerboek, met al de eigenschappen van eene dorre, droge verhandeling. Het gebouw is afgeleverd, maar alle steigerwerk is niet weggeruimd; onwillekeurig vraagt men zich af, of niet sommige gedeelten beter op hunne plaats zouden zijn geweest in een tijdschrift als dat der Maatschappij van letterkunde of wel in de *Romania*; immers enkele uitweidingen vallen geheel buiten het kader van eene geschiedenis der middeleeuwsch-nederlandsche letterkunde en zouden zeer geschikt kunnen worden opgenomen in eene *Histoire de la littérature française*? Bedrieg ik mij niet, dan zal menig lezer zich teleurgesteld gevoelen, overstelpst door eene zee van bijzonderheden, alle op zichzelf wetenswaardig voor den ingewijde, en door dezen dan ook hoog gewaardeerd, maar »hors d'oeuvre" voor den leek, wiens geduld, vrees ik, hierendaar op een zware, te zware proef wordt gesteld.

Wat het tweede punt aangaat, merk ik op, dat de laatste bewerking niet zoo nauwgezet is bezorgd als die van vóór dertig jaar, althans niet in allen deele. Vele partijen, ik geef het gaarne toe, door JONCKBLOET met kennelijke voorliefde behandeld, zijn uitmuntend, maar dat alle met gelijke nauwgezetheid zijn bewerkt, kan ik niet verzekeren. Veel is herzien en bijgewerkt, maar of de litteratuur over de middeleeuwen volledig door hem is bijgehouden, betwijfel ik ten sterkste. Dat de titels van sommige monographieën en opstellen in de aantekeningen ontbreken, zou ik niet op de debet-zijde boeken, indien uit den tekst voldoende bleek, dat door den schrijver was kennis genomen van den inhoud; wel zoude het altijd eene tekortkoming blijven, doch niet schaden aan de voorstelling, zooals thans inderdaad meermalen het geval blijkt. Dankbaarheid voor het gegevene — en dit is veel, zeer veel — behoeft niet te verblinden voor de leemten, te minder daar JONCKBLOET zelf ons heeft geleerd de eischen hoog te stellen: ben ik wel ingelicht, dan was hij ook de eerste om te erkennen, dat het »omnibus numeris absolutum" op de laatste omwerking niet van toepassing

was. Bovendien de zeventiende en de achttiende eeuw, de staat van zijne gezondheid, de politiek . . . doch genoeg.

De *Geschiedenis der nml. dichtkunst* moge nog zoo goed staan aangeschreven, daar is een boek van zijne hand, dat m. i. de kroon spant. Ik bedoel niet *Van den Vos Reinaerde*, evenmin de *Etude sur le roman de Renart*, als is ook daarover maar één stem: ik bedoel zijn *Guillaume d'Orange*. Behoef ik de loftrompet te steken over de twee eerstgenoemde? Te roemen vallen de inleiding op den *Reinaert*, getuigend van vertrouwde bekendheid met de fransche branches; de tekst met zooveel oordeel vastgesteld; de vergelijking met *Le Plaid* en den *Reinhart* van HEINRICH, enz. enz. enz.. KLUGE zegt van JACOB GRIMM, dat zijne »wertvolle sammlungen »auch da unentbehrlich geblieben sind, wo der jetzige stand »unserer sprachgeschichtlichen beurteilung von dem seinen »bedeutend abweicht" ²⁹⁾: zoolang de vossenjacht niet zal zijn gesloten, blijft JONCKBLOET's *Van den Vos Reinaerde* beide voorbeeld en toonbeeld.

En de *Etude*? Daarvoor wil ik verwijzen naar de aankondiging van GRIMM in de *Göttingische Anzeigen* van 1863. Hij noemt haar »eine anziehende, »ihres erfolges gewisse schrift", en getuigt: »neu, wenn darunter wirklich frische und fruchtbare studien zu verstehn sind, können nur die des holländischen gelehrten heissen, denn was hier PAULIN PARIS — tegen wien de *Etude* inzonderheid is gericht — was hier PAULIN PARIS vorzulegen hat, erscheint alles seicht und oberflächlich", en »mit grosser Lust folgt man des verfassers anhebenden und aufsteigenden forschungen, der aus dem sprachgebrauch und der art und weise der einzelnen gedichte nachweist, dasz nicht ein paar, vielmehr eine ganze reihe von erzählungen von PIERRE DE SAINT-CLOUD herrühren musz, der nur in einigen genannt ist" ²⁹⁾. Ik heb er geen woord aan toe te voegen dan alleen de opmerking, dat tot op den huidigen dag toe de *Etude* in het buitenland, ik beroep mij op KNORR en MARTIN ³⁰⁾, wordt aangehaald met hooge waardeering, en vooral

geroemd om het betrouwbare harer uitkomsten en a posteriori gestaafe gissingen; voorts dat JONCKBLOET's vermoeden, als zoude zijn werk »hier te lande'', zooals hij het uitdrukt, »in den doofpot zijn geraakt'', ongegrond moet heeten, *De Gids* van 1870 leert alvast het tegendeel.

Een *πρῆμα ἐσῶς*, dat hij zich heeft gesticht, is de *Guillaume d'Orange*, in 1854 verschenen in twee deelen, waarvan het eerste vijf epopeeën der *Guillaume-Chanson* inhoudt, het tweede een »examen critique'', dat wil zeggen: onderzoekingen aangaande de wording en ontwikkeling der *Guillaume-sage*, de tijdperken van haar groei en bloei; hare bestanddeelen, zoo vreemde als oorspronkelijke, hunne samenvloeiing en ineensmelting; aangaande »la silhouette du Guillaume historique'' en het beeld der »histoire poétique'', den Guillaume der kronieken en dien der volksverbeelding, en de langzame gedaanteverwisseling van de historische figuur in vertelling en lied; aangaande het waardoor en wanneer en waarom der metamorphose, alles uit vroegere en gelijktijdige en latere bescheiden betoogd en toegelicht; onderzoekingen, geleerd, scherpzinnig, smaakvol. Zoowel deze als de teksten doch ik wensch mijn oordeel bescheiden voor mij te houden, zelfs het bekend artikel van DOZY in *De Gids* van 1854, overigens bij enkele bedenkingen en aanvullingen zoo vereerend mogelijk voor JONCKBLOET, te laten rusten, en thans liever te vragen: hoe wordt de *Guillaume d'Orange* beoordeeld door de fransche geleerden, LEON GAUTIER b. v., den schrijver der *Epopées françaises*, die verzekert gansche dagen en halve nachten te hebben gearbeid in den Karelcyclus? GAUTIER dan zegt, dat de teksten zijn uitgegeven met »un soin remarquable'', en de jongste uitgevers van *Aliscans* (één der branches), GUESSARD en DE MONTAIGLON, mogen tot grondslag van hunne redactie een ander handschrift hebben gelegd dan JONCKBLOET voor de zijne, de eer der ontdekking, dat »le manuscrit de l'Arsenal'' het oudste is, wordt onvoorwaardelijk toegeschreven aan hem; en van het »examen critique'' verzekert GAUTIER, dat het moeilijk is n

JONCKBLOET »de jeter de nouvelles lumières dans ce chaos”, en zijn *Guillaume* is »une oeuvre qui restera”, een werk, dat met het XXII^{ste} Deel van de *Histoire littéraire de la France* eene eereplaats bekleedt in de bibliographie van den sub-cyclus van »Guillaume au court nez”; en dat JONCKELOET is »celui qui a le mieux mérité de tous ceux qui étudient ce cycle national et religieux.” Bevestigd wordt dat getuigenis door GUESSARD en DE MONTAIGLON: »étude considérable, consciencieuse, où la matière est traitée pour la première fois (en toch hadden FAURIEL en PAULIS PARIS er hunne krachten reeds aan beproefd) spécialement avec autant de science que de critique, et où nombre de points, sinon tous, semblent fixés d’une façon définitive ³¹⁾”.

Ook de *Guillaume* heeft zijne gebreken, zoo lijdt b. v. de verklaring der fusie van vele historische Guillaumes tot één beeld der fantasie gewis aan overmaat van scherpzinnigheid, de critiek aan hypercritiek, evenals de vertolking, in 1867 verschenen, van enkele middeleeuwsche branches in nieuw Fransch — overigens »de la bonne vulgarisation” genoemd — de hare heeft: maar van zijne kennis van het oud-fransch zegt GAUTIER, en hij heeft daarbij gedacht aan beide de taal en de letterkunde, dat men die »ne saurait trop admirer chez un étranger ³²⁾”.

Waar fransche geleerden van naam alzoo oordeelen over het boek van onzen landgenoot, is verdere beschouwing van mij wel geheel overbodig.

Met de *Etude*, die van de genoemde werken het laatst valt, verliet JONCKBLOET voor eenigen tijd het middelnederlandsch en middeleeuwsch-fransch gebied om zich te kwijten van eene belofte, reeds in 1851 gedaan ³³⁾: de schepper der geschiedenis van onze middelnederlandsche letterkunde wenschte ook het nieuw-nederlandsch terrein te gaan onderzoeken, door hem met het *Chyuswerk* en zijn *Lucifer, Eene politiek allegorie* ³⁴⁾ in 1841 en 1849 bereids verkend.

Zoude ook deze reis een ontdekkingsstocht worden, en evenzeer op dit gebied scheppende kracht van hem uitgaan?

Ik aarzel geen oogenblik met mijn bevestigend antwoord, ook zelfs al ware er uitsluitend sprake van de eerste uitgave van de *Geschiedenis der nederl. letterkunde*, die van 1868: van de derde toch is het wel aan geen redelijken twijfel onderhevig.

Scheppende kracht: door veel nieuws en oorspronkelijks, ook door de wijze, waarop het reeds bekende wordt voorgesteld. JONCKBLOET teekent zuiverder, en kleurt juister, en groepeerst verstandiger, en omlijst doelmatiger dan JERONIMO DE VRIES en zelfs VAN KAMPEN. Ook kenmerkt hij scherper zoo letterhelden als lettertijdperken: de beteekenis der kunstenaars, hunne school, hunne richting, hun invloed op tijdgenoot en nakomeling, den geest dezer eeuw, den politieken, religieusen, litterairen invloed, de sterkte en den duur van buitenlandsche stroomingen, die van haar slib op onzen bodem achterlieten, haar werking op onzen grond: het letterkundig leven en de letterkundige beweging van de renaissance af tot heden toe: ik zou geen geschiedenis der vaderlandsche letteren kunnen aanwijzen, die van een en ander zulk eene getrouwe voorstelling geeft. Scheppend: ook door het nieuwe en oorspronkelijke. Hij heeft gewis veel partij getrokken van de onderzoekingen der laatste vijfentwintig jaar, maar veel ook zelf opgespoord. Menige bundel is door hem onttrokken aan de vergetelheid, waartoe hij scheen gedoemd; menige figuur uit den voortijd op zijne schilderij »en relief" gekomen. Men kan in waardeering van hem verschillen, maar dat hij op ANNA BLJNS, RODENBURG, KRUL, ik doe eenvoudig een greep, een tevoren ongekend licht heeft doen vallen, daarover bestaat geen verschil. En wie had vóór hem de opkomst der aesthetische critiek ten onzent in de achttiende eeuw zoo uitnemend geschetst?

Wat het oorspronkelijke betreft, herinner ik aan het onafhankelijke, het zelfstandige zijner beoordeelingen. Hij beweegt zich als criticus vrij: allermint is zijn oordeel een weerklink van hetgeen hij noemt den lofgalm der dagen

van weleer, van de brommende loftuitingen der overlevering, ingegeven door camaraderie, gekweekt in den boezem van het bentgenootschap, voortgeplant — als had ELISABETH WOLFF er zich nooit vroolijk over gemaakt! ³⁵⁾ — zonder erg, maar tevens zonder nadenken, tot in onze eeuw toe, in de deftigste bewoordingen, de zwaarwichtigste volzinnen, sierlijk gebouwd, indrukwekkende sesquipedalen: JONCKBLOET laat zich niet op sleeptouw nemen door overlevering noch openbare meening maar ziet uit eigen oogen. Onafhankelijk is ook zijne critiek van geboorteland en bakermat: dezelfde man, die schreef: »de schrijvers van de geschiedenis onzer letteren waren gewoon en hebben ons lang geleeraard alles »te meten met den valschen maatstok der achttiende eeuw, »alles te waardeeren volgens den toetssteen harer beginsel- »loosheid, alles schoon te vinden en in de hoogte te steken, »wat maar het conventioneele kleed droeg of een godzaligen »toon aansloeg; en elken hollandschen poëtaaster, elk hol- »landsch vers, gelikt of gespierd, met onovertroffen bewon- »dering aan te staren. HOOGVLIET en FEITEMA werden niet »alleen even warm geprezen als VONDEL; maar geen dier »gevierde mannen, grooter en gelukkiger dan HOMERUS, had »ooit gestruikeld of gedommeld, en de reeksen van fraaie »kwartijnen in hoornen banden konden onmogelijk iets anders »dan meesterstukken bevatten" ³⁶⁾; de man, wiens overtuiging was: »de waarheid kent geen aanzien des persoons, »en alle pralerij, ook die zich in de nationale kleuren windt. »is haar een gruwel" ³⁷⁾, hij laat zich door geen nationaliteits-gevoel verschalken evenmin als verblinden, gelijk hem wel is verweten, door glans van drostelijken rang of adellijke hoogheid noch afschrikken door het schootsvel van den smid of den kiel van den boer. En origineel inzonderheid is zijne beoordeeling van VONDEL, wiens treurspelen door hem worden getoetst niet uitsluitend aan de theorie van het classiek noch aan die van het romantisch drama, noch ook aan de practijk van het hedendaagsch tooneel, maar aan het boek *De tragoediae constitutione* van HEINSIUS, uitgekomen in het

jaar 1616, en aan VOSSIUS' *Institutiones Poeticae* van 1647, waarop VONDEL zelf zich beroept; origineel eindelijk de rehabilitatie van den dichter van »Jantje die eens pruimpjes zag hangen" in verband met de plaatjes van den eersten druk, en zoo is er meer.

Ook levenwekkende kracht is door de *Geschiedenis der ned. letterkunde* van hem uitgegaan, levenwekkend en — lustwekkend; »hij wekte de geesten tot strijd en onderzoek", het is naar waarheid gezegd. En door zijn voorbeeld trok hij, en trekt hij nog. Van KRUL schrijft hij: »hij is weinig »bekend en zijn leven schuilt in 't duister. Had men zich »de moeite getroost zijne gedichten te doorlezen, men had »daar nog wel iets in gevonden.³⁸⁾" Dit verwijt ontsluit een der geheimen van JONCKBLOET's kunst: hij heeft zóó zelf gedaan en inderdaad gevonden. Maar hij las ook nauwgezet alle dicht en ondicht, waarover hij zich een oordeel wilde vormen; en, waar hij zijn gevoelens kleedt in eene aanhaling, zou ik de gevolgtrekking nog niet durven aangaarden, dat hij zweert bij de woorden van eenigen meester.

»U selven, dats wel ghedaen,
 »En suldi niet gheloven te zaen
 »Van dinghen, die ghi niet
 »Seker en hoort noch en siet;
 »Wat bi wane, sijts ghewes,
 »Menich mensche bedroghen es"³⁹⁾:

dat was zijne leuze: hij is haar tot den einde toe getrouw gebleven. En zelf den koninklijken weg bewandelend, moedigde hij die hem lief kregen aan om zijn voorbeeld te volgen, en op hunne beurt te beproeven hetgeen hij met zulk goed gevolg had gedaan; zijne lauweren houden wakker tot op den huidigen dag toe.

Zonder mij aan overdrijving schuldig te maken of anderer verdiensten te miskennen, geloof ik te kunnen verzekeren, dat hij, wien de eernaam toekomt van schepper dergeschiedenis onzer middeleeuwsche letteren, in zekeren zin daarop

ook aanspraak heeft voor de geschiedenis onzer nieuwere letterkunde. En dat stellig, als wij denken aan de schilderij in haar geheel. Vele beelden en groepen mochten door anderen treffelijk zijn gemaald, levendig en geestig, elegant en savant, in *Kroniek* en *Critiek* en *Fantasie*, in *Schetsen* en *Studiën*, *Verscheidenheden* en *Verpoozingen*, *Bijdragen* en *Bladzijden*, in proefstukken van academieburgers en meesterstukken van oud-studenten en niet-studenten, in *Gids* en *Warande* en *Spectator* en *Oud-Holland* (wat noem ik veel nog niet!): JONCKBLOET was de eerste, die het geheel heeft ontworpen, en gerangschikt, en voor ons oog ontroid, en in zijne *Geschiedenis* gegeven de uitkomsten van uitgebreide belezenheid, zelfstandig onderzoek, onpartijdige beoordeeling, voldoende aan de eischen der wetenschap en tot zekere hoogte ook aan die der kunst.

»Plura nitent,» de vlekken zijn JONCKBLOET's oude zwak, de vorm. Deze laat ook in de derde uitgave zijner *Geschiedenis* te wenschen over, en betreft niet uitsluitend de taal. Dezelfde gebreken, die de twee eerste deelen, de middel-eeuwen, aankleven, ontsieren evenzeer de drie volgende. Wat men in goeden zin een »mooi» boek noemt, kon JONCKBLOET evenmin schrijven als eene »mooie» oratie. Zijne inaugureele redevoeringen, te Deventer en te Groningen, zijn middelmatig, die van Deventer was trouwens, hij zegt 't zelf, in »twee avonden» gemaakt; de Leidsche staat nog ietwat lager: maar kan het bevreemden? In 1847 — 't zij mij vergund dit in vertrouwen mede te deelen — in 1847 schrijft hij uit Deventer aan DE VRIES, dat hij plan heeft een collegie te geven over stijl, dat met voorbedachten rade was aangekondigd met de bijvoeging »praemisso brevi historiae litterariae conspectu», »zoodat ik — zeide hij — volgens den titel hiervan alles kan maken wat ik wil: ik denk het zal half historia litteraria half grammatica zijn»; mij dunkt, dit geeft eenig licht. Wat er aan stijl in ruimeren en engeren zin te leeraren viel, was hem blijkbaar onbekend, ofschoon LULOFS in zijne *Redekunst* van 1831 er het

noodige over had gegeven; doch bovendien, de ware liefde voor den vorm ontbrak hem, vandaar zoowel zijne tekortkomingen in het biografisch gedeelte der *Geschiedenis*, die aan BUSKEN HUET zulk eene geestige opmerking in de pen gaven ³⁹⁾, als ettelijke bedenkelijke slordigheden. Slordigheden, die dit comisch effect teweegbrengen, dat de schrijver, die blijkbaar den vorm der moeite nauwelijks waard en van ondergeschikt belang achtte in vergelijking van den inhoud, de aandacht van zijn lezer juist door zijne taal- en stijlfouten afleidt van den inhoud, en alzoo zijn doel soms oolijk voorbij-schiet. Dat elke vlek in den spiegel schaadt aan het beeld, dat hij weerkaatst, heeft JONCKBLOET te weinig bedacht; een weinig meer eerbied voor het gehoor van een groot auditorium en voor zijne lezers zou hem, die een ander zoo vermakelijk kon hekelen over den vorm van zijn dicht of on-dicht, menig verwijt hebben bespaard.

Ik wil de *Geschiedenis* niet ter zijde leggen zonder nog één punt aan te roeren, een teer punt, het betreft de critiek van JONCKBLOET; is het epitheton »onpartijdig» er wel op van toepassing? Of moet zij veeleer bevooroor-deeld heeten; de vaderlandsche bellettrie overladend met schimp en smaad, en beschouwend »de la hauteur de son dédain», zooals van een »verfranschten en verduitschten hofstedeling» wel niet anders kan worden verwacht? Be-weerd is het, meermalen zelfs, en »gutta cavat lapidem»; hij staat daardoor bij enkelen in een kwaad blaadje, als die onzen letterschat kennelijk voor niet veel beters aan-zag dan een cadaver om aesthetisch-critische proeven op te doen, ja erger nog, als een corpus vile, waarop hij de vivisectie onmeedoogend toepaste, eenvoudig om blijken te geven van zijne vaardigheid in het opereeren. De aantijging dateert van 1876 en is nog niet verjaard; ook is zij gedrukt, »scripta manent» ⁴⁰⁾. Ik antwoord op de bedoelde vraag met de weervraag: JONCKBLOET verfranscht, verduitscht? En hij zelf sprak te Heiligerlee in 1868: »En welt er geen »traan in ons oog bij de gedachte, dat men van ons zou

»kunnen eischen de taal van VONDEL, BILDERDIJK en TOL-
 »LENS, van BRANDT en VAN DER PALM te verwisselen tegen
 »een anderen tongval, al ware het ook die van RACINE of
 van GÖTHE?"⁴¹⁾ — en aangaande onze letterkunde, meer
 bijzonder van het bloeitijdvak, getuigde hij⁴²⁾: »verheugen
 »wij er ons in, dat in het beste tijdperk der zeventiende
 »eeuw het waarachtig dichtvuur althans eenige Nederlan-
 »ders de borst geblaakt heeft, en laven wij ons aan de krach-
 »tige en liefelijke uitingen van hun genie. De letterkunde der
 »zeventiende eeuw is en blijft eene bron van aesthetisch genot."
 Scherp moge zijn blik zijn geweest, verachtelijk nooit, en
 eerder spotachtig dan onaangenaam en onvriendelijk. Wel
 verre bovendien, dat deze twee aanhalingen op zichzelf staan,
 is de geheele geschiedenis zoo der middelnederlandsche als
 der nieuwnederlandsche letteren de welsprekendste weerleg-
 ging van eene dwaling, die, als gevolg van onkunde of moed-
 wil, misschien wel verklaarbaar is maar niettemin onver-
 gefelijk blijft.

Op een der eerste bladzijden van zijne *Mnl. dichtkunst*
 schreef JONCKBLOET: »de wetenschap gaat iederen dag eene
 »schrede voorwaarts, en wie haar lief heeft tracht hare voet-
 »slagen te volgen." Zijn de drie bewerkingen van zijne
Geschiedenis der nieuw-nederlandsche letteren een spiegel
 van de vorderingen der wetenschap van 1868—1885 even-
 als die van de middeleeuwen het van 1851—1885, zij het
 dan niet onvoorwaardelijk, toch stellig mogen heeten? Indien
 het woord van zijn opvolger te Leiden waar is, zooals ik
 meen dat het is, namelijk dat »JONCKBLOET onderscheidde
 een koninklijke eerezucht"⁴³⁾, mogen wij verwachten, dat hij
 niet in gebreke is gebleven voortdurend zich zelven te con-
 troleeren en partij te trekken van de nieuwe ontdekkingen
 en vondsten, waaraan vooral de laatste jaren zoo rijk zijn.
 En inderdaad, wie de laatste uitgave van de *Geschiedenis*
der nederl. letterkunde met kennis van zaken kan lezen, zal op
 menige bladzijde JONCKBLOET stilzwijgend de pen zien halen
 door vroeger verdedigde stellingen met loyale zelfverlooch-

ning, en hem, die »cependant ne montre pas toujours cette facilité d'adhésion" ⁴⁴), zooals hem wel is verweten, de uitkomsten zien aanvaarden van »dieper studie'', met dezen verstande echter, dat vaak bij dat »dieper studie'' moet worden gedacht aan een »quorum pars magna fui'': ik herinner bij wijze van voorbeeld aan den *Reinaert* en aan HUYGENS. Zijne *Geschiedenis* moge het laatste woord nog niet hebben gesproken, zij is een vaste grondslag, waarop met vertrouwen kan worden voortgebouwd, en voorzooover er nog »onvolmaaktheid is, mag 't tot volmaaktheid dijen."

»Nocht is 'er yet dat blijft en nimmermeer vergaet'': dit woord van VONDEL is op JONCKBLOET gewis van toepassing. »Yet dat blijft'', veel zelfs; toch is den 19^{den} October 1885 ook veel vergaan. Ik denk daarbij aan het geveleugeld woord, »verba volant''. Wie hem beter hebben gekend dan ik, weten te vertellen van het ja zeker ook nuttige en leerzame van zijn omgang, maar bovendien van het prettige, levendige, vernuftige, geestige, opwekkelijke van zijn gesprek. Het was een lust hem te hooren, den »homme de lettres'', die alles las en gezellig kon keuvelen »de omnibus rebus et quibusdam aliis''. Dank zijn gelukkig geheugen wist hij, geboren causeur, het gesprek te kruiden met aanhalingen in dicht en ondicht van alle talen en tongen, guitig, snedig, dartel, ondeugend vaak, maar te oolijk om de wenkbrauwen te doen fronsen, en altijd ongezocht; scherp dikwijls, maar met een zoo innemend gezicht, dat het slachtoffer zich zijn schampschot getroostte. Met een enkele penseelstreek wist hij een persoon kenmerkend te tekenen, in hoofdtrek, niet zonder overdrijving; en al hinderde het u soms, dat hij mannen, hoog bij u aangeschreven en waarvoor gij eerbied koesterdet en genegenheid, in een harlekijns-pak stak, en al waart gij niet zonder rechtmatige bezorgdheid, dat hij u op uwe beurt naar dezelfde methode in beeld zou brengen, zijne caricaturen waren zóó gechargeerd, dat zij alleen uitwerking deden voor één enkel oogenblik. Parlementaire portretten van zijne hand ken ik niet, professo-

rale wel, onbetaalbare, vooral van die hooggeleerden, wier gewichtigheid niet was in evenredigheid met de mate van hun gezag en hunne geleerdheid: tot mijn leedwezen zijn zij voor de openbaarheid niet bestemd en kan ik ze alzoo niet laten zien.

In zekeren zin is de physioloog van den Haag van 1843 zijn gansche leven physioloog gebleven, en heeft de FLANOR zich nooit geheel verloochend. Inzonderheid ook hierin niet, dat hij, die zooveel studeerde en schreef, uren lang gezellig bij u kon zitten keuvelen, en altijd voor alles allen mogelijken tijd had, en, zooals ik reeds zeide, volstrekt niet den indruk maakte van iemand die veel werkte.

Bovendien, wel verre van zich te onttrekken aan de beslommingen van het practische leven, bewoog hij er zich blijkbaar gaarne in: vóór zijne verkiezing tot lid der Tweede Kamer had hij zitting gehad in den gemeenteraad van Deventer en Groningen, en later bij de internationale tentoonstellingen van Parijs en New-York trad hij als regeerings-commissaris op; weken lang examineerde hij als lid der commissie voor de acte-examens van middelbaar onderwijs, en aan de werkzaamheden van de plaatselijke schoolcommissie te Groningen nam hij met groote belangstelling deel. Ook op de taal- en letterkundige congressen is hij meermalen verschenen, en was voorzitter van het Haagsche in 1868.

Voorts heeft hij veel gereisd: benevens in België en Duitschland, vertoefde hij o. a. in 1847 en in 1853 maanden lang te Parijs voor zijn *Lancelot* en zijn *Guillaume d'Orange*, daartoe in staat gesteld door Z. M. den Koning, op wiens hooge bescherming hij ook had mogen rekenen voor zijne *Doctrinael*. Met vele geleerden in Duitschland en Frankrijk persoonlijk bekend, was hij met enkelen hunner in briefwisseling.

JONCKBLOET had een druk leven, maar alles ging hem gemakkelijk, vlug en vaardig van de hand.

Zoo buiten onze landpalen als daarbinnen was hij de gevierde geleerde; en daarbij denk ik niet zoo zeer aan de vele ridderkruisen, die zijne borst sierden, als wel aan de

vereerende onderscheidingen, hem te beurt gevallen door de aanbidding van het lidmaatschap van verschillende geleerde genootschappen en maatschappijen, ik noem alleen de Akademie te Berlijn en de Koninklijke Akademie alhier. Voor onze Akademie heeft hij — 't spijt mij het te moeten erkennen — niet veel geleverd: zijn rapport over den *Theophilus* en het levensbericht van EELCO VERWIJS, daarmede is, bedrieg ik mij niet, alles genoemd; ook hare vergaderingen woonde hij slechts zeldzaam bij.

Aan eene schets van zijn karakter waag ik mij niet: ter beoordeeling en waardeering van iemands karakter acht ik het volstrekt noodzakelijk te kunnen afgaan op persoonlijke ervaring, en bij ontstentenis van deze raadzaam voor den biograaf om zich te onthouden. Vooral bij een man als JONCKBLOET, waar zoo licht de schijn kon bedriegen. Slechts één kleine bijzonderheid. Als men hem eenige oogenblikken sprak, scheen hij een der gelukkigste stervelingen, ware zondagskinderen, die het lief des levens kennen bij ontvinding, het leed alleen bij geruchte. En toch RUTEBEUF zegt terecht: »n'est pas tout or, quanqu'il reluit". Hij evenmin als zijne echtgenoot, MARIA JEANNETTE HENRIETTE SCHICK, mocht zich verheugen in een goeden staat van gezondheid, het tegendeel is waar. JONCKBLOET is vaak door ziekte geteisterd, en leed veel en langdurig evenals zijne echtgenoot, die hij met de teederste zorgen omringde, en waarvoor hem niets te zwaar viel van moeite of tijd; weken lang moest hij zelf soms zijne kamer houden door de kwaal, die hem ondermijnde; maar, al mocht hij bijwijken aan den vertrouwden vriend zijn hart uitstorten, wie ontmoette hem ooit anders dan opgeruimd en vroolijk, een fransch liedekje neuriënd of een kwinkslag ten beste gevend, die deed wanen dat hetgeen hem naar de keel welde, ook lag op 's harten diepsten grond?

Was hij voor velen, die hem korter of langer kenden, ondoordringbaar, onbegrijpelijk; ik durf geen poging wagen om te doen hetgeen zij getuigen noode te kunnen, te min-

der, daar hier alleen het beeld van den geleerde behoeft te worden geteekend.

Wat, ten slotte, den geleerde aangaat: JONCKBLOET schreef in 1851 in zijne *Theocratie en Grondwet*: »ik acht mij ver-
 »plicht, bij den strijd der meeningen niet te zwijgen, hoe-
 »wel ik niet dan schoorvoetend mij in het krijt begeef;
 »geenszins omdat ik niet begeesterd ben door het vast ge-
 »loof aan, of beter, door de innige overtuiging van de
 »deugdelijkheid der zaak, die ik voorsta; maar omdat ik
 »niet dan noode op dit terrein (het terrein der staatkunde)
 »de rol van criticus of censor vervul, die mij elders niets
 »dan miskenning en onwil heeft doen oogsten''⁴⁵⁾: *elders*,
 hij bedoelt: op het terrein van taal, letterkunde en geschie-
 denis; vier en dertig jaar later, in 1885, had hij dat gevoel
 van miskenning wel niet meer, maar kon den 19^{den} October
 het hoofd nederleggen met de overtuiging, dat in de jaar-
 boeken der nederlandsche philologie met gulden letteren staat
 geschreven de naam van WILLEM JOZEF ANDRIES JONCKBLOET,
 als die — het is een woord van zijn geliefden HUYGENS —
 »hetgeen hij wel begost, heeft manlick uytgevoert''.

A A N T E E K E N I N G E N .

1) „Ab huius scholae prorectore Gulielmo Francisco Schey primum amor literarum in adolescentis animo excitatus est”: aldus Prof. ROVERS in de korte mededeeling aangaande JONCKBLOET's leven en werken, gevoegd bij zijne — ROVERS was 1853—54 Rector magnificus der hogeschool te Groningen — bij zijne uitnoodiging tot de inaugureele redevoering van den nieuw benoemden hoogleeraar.

1^b) Zie *Gedenkboek der hogeschool te Groningen*, bl. 161.

2) J. KNEPPELHOUT, *Geschriften*, I, bl. 237, vlgg.

3) JONCKBLOET, *Het professoraat in de nederlandsche taal- en letterkunde* (rede bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt aan de leidsche universiteit), bl. 10.

4) *Letterkundige naooft*, I, bl. X.

5) *Beatrijs en Carel ende Elegast* (1859), *Opdracht*, bl. 1.

6) Brief aan DE VRIES van 20 Maart 1840: „Ondertusschen heb ik reeds groote satisfactie over mijn jongsgeboren gesmaakt: 1°. door een allerliefsten brief van Prof. CLARISSE, waarin tevens eenige aanmerkingen voorkwamen, die ik weet op prijs te stellen; 2°. door een zeer opgewonden brief van WILLEMS, die mij door zijne ultra-hovesceit beschaamt”.

6^b) In den zelfden brief van 20 Maart 1840.

7) *Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik*, 1843, I, bl. 708.

8) *Belg. Museum*, X, bl. 189.

JONCKBLOET, *Over wetenschappelijke beoefening der nederlandsche taal* (rede bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt te Deventer), bl. 41.

10) Dr. F. PFAFF, *Romantik und germanische philologie*, bl. 319, in de *Sammlung von Vorträgen* van FROMMEL en PFAFF, XV, 9.

11) LULOFS, *Verhandeling over den tijd van den eerst regten aanvang en vroegsten bloei onzer oude bepaaldelijk gezegde NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE, en wel inzonderheid over het ongegronde van het gevoelen diergenen, welke op stout beslissenden toon dien bloei voor een deel reeds in de twaafde eeuw stellen*, bl. 57 en 58.

12) *Verslagen en Berigten, uitgegeven door de Vereeniging ter bevordering der oude nederlandsche letterkunde*, I, bl. 11, 13 en 19.

12^b) Dr. M. DE VRIES, *Brief aan Dr. W. J. A. JONCKBLOET: Bijdrage tot de kritiek en verklaring van Karel de Groote en zijne XII Pairs (Lorreinen)*, bl. 11 en 34, vlg.

13) *Verhandeling* enz., bl. 10.

14) *Handboek, Voorrede*, bl. 1.

14^b) Dat JONCKBLOET, de aangewezen opvolger van DE VRIES te Groningen, onmogelijk voor de oude vrienden van wijlen professor LULOFS een „persona grata” kon wezen, kan niet bevreemden, evenmin als dat zij het hunne hebben gedaan om hem te weren. Maar het doel heiligt niet alle middelen: toen zijnen voorganger dan ook ter oore kwam, dat tot zelfs de wetenschappelijke verdiensten van den geleerde werden verkleind en in twijfel getrokken en zijn goede naam werd gebrandmerkt als „geusurpeerde reputatie”, wilde hij van zijnen kant eene poging beproeven om de rechtmatige, onbetwistbare aanspraken van zijn vriend te handhaven. En daartoe meende hij niet beter te kunnen doen dan JACOB GRIMM met de zaak in kennis te stellen, en hem in overweging te geven in een schrijven aan onzen toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken zijn oordeel over den hem inzonderheid uit zijne geschriften wel bekenden geleerde uit te spreken, en zoo doende zijn gewicht in de schaal te leggen. Te eerder ging DE VRIES over tot dien stap, aangezien hij van GRIMM, die buiten de partijen stond, een oordeel kon verwachten vrij van alle antipathie en ongunst maar tevens van persoonlijke genegenheid — waarvan zelfs geen sprake kon zijn — of voorin genomenheid, een oordeel, dat de zuiverst objectieve beschouwing van de wetenschappelijke verdiensten van JONCKBLOET waarborgde. GRIMM voldeed gaarne aan den wensch van DE VRIES en schreef aan den Minister.

Met toestemming van onzen Minister van Staat en van Binnenlandsche Zaken, Mr. J. HEEMSKERK AZN, wien ik daarvoor mijn oprechten dank betuig, deel ik dat schrijven hier mede, eene welkome bijdrage tot de

correspondentie van den man, wiens uitgegeven brieven het verlangen naar de nog ongedrukte voortdurend versterken.

An seine Excellenz den Königl. Niederländischen Minister van Binnenlandsche Zaken im Haag.

Mein Herr,

Eurer Excellenz wird es nur im ersten augenblick auffallen, dasz ein ausländer sich die freiheit nimmt dieses schreiben an Sie zu richten. Die wissenschaften erkennen keine grenzen, im gegenheil ihr streben geht dahin, die abgesteckten unterschiede der völker zu überschreiten und das band zu festigen, das in weitem umkreis zwischen allen geschlungen werden soll.

Von jeher mein studium auf deutsche sprache und geschichte richtend muste ich bald zur einsicht gelangen, dasz bei der innigen verwandschaft Deutschlands und der Niederlande eine genaue kenntniss beider hand in hand zu gehen habe. Ich bemühte mich also auch die eigenthümlichkeit der niederländischen sprache, sowol da wo sie mit der hochdeutschen einstimmt als von dieser abweicht, eifrig zu erforschen.

Nachdem vor achzig jahren durch BALTHAZAR HUYDEKOPER den mitlerniederländischen denkmälern gründliche sorgfalt zugewandt worden war, hörte die wirkung davon allmählich auf, wie ein ins wasser geworfener stein auf dessen oberfläche immer weitere und schwächere kreise hinterläßt, bis endlich auch die letzte spur verschwindet.

Später nahm unter uns in Deutschland die wissenschaft des vaterländischen alterthums frischen und nachhaltigen schwung, der in den Niederlanden nicht unbemerkt bleiben konnte. In Holland zumal ist durch eines begabten mannes und seiner genossen antrieb diese belebung einheimischer philologie geweckt und genährt worden. Ich meine herrn JONCKBLOET zu Deventer. Hier in Deutschland fragen wir uns wol, woher es komme dasz die arbeiten dieses ausgezeichneten gelehrten, dort geringeren eindruck zu machen scheinen als unter uns, und bergen unsere verwunderung nicht, warum er noch keineswegs in eine solche äuszere lage versetzt wurde, die es ihm möglich macht seine kenntnisse recht fruchtbar werden zu lassen.

Oft geschieht es, dasz eine stimme aus der ferne lauter und vernemlicher erschallt als aus unmittelbarer nähe. In meiner von Holland ganz unabhängigen stellung, und ohne mit hrn. JONCKBLOET in engerem verkehr zu stehen (ich lernte ihn persönlich kennen, empfieng aber in den letzten jahren keine brieve von ihm), aus reger, rein wissenschaftlicher theilnahme, erlaube ich mir, diesen verdienstvollen, vorragenden mann warm zu empfehlen. Leicht werden Sie rath und veranlassung finden,

sich zum heil der niederländischen literatur eines talentes zu bemächtigen dessen wirksamkeit nur ersprieszlich sein kann.

Ehrerbietig bin ich Eurer Excellenz

gehorsamer diener

JACOB GRIMM.

Berlin, 20 Novemb., 1853.

15) Uit zijne brieven blijkt mij, dat hij in 1857 plan heeft gemaakt het *System* te vertalen in het hollandsch tot bladzijde 258, alzoo de *Einleitung* en het eerste deel: *a.* Die sprache in der sphäre der allgemeinheit, als organ des menschengeistes überhaupt: 1°. Begriff und wesen der sprache; nothwendigkeit und ursprung derselben; 2°. Realisirung der sprachidee; innere (vorgeschichtliche) entwicklung; *b.* Die sprache in der sphäre der besonderheit; 3°. Die sprache als organ des individuellen geistes: en dit gedeelte te bestemmen tot inleiding op zijne collegies over onze moedertaal.

16) *Geschiedenis van het Genootschap „Belgicis Litteris Sacrum”, redevoering uitgesproken bij de herdenking van het 25-jarig bestaan, den 30sten October 1875, door den Secretaris J. A. Worp, bl. 7.*

17) JONCKBLOET, *La liquidation entre le royaume des Pays-Bas et le grand-duché de Luxembourg*, bl. 4.

17^b) *Bijblad*, 1864—65, bl. 166.

18) T. a. pl., bl. 5.

18^b) *Bijblad*, 1875—76, bl. 1050.

19) T. a. pl., 1868—69, bl. 1113; 1870—71, bl. 643; 1871—72, bl. 413; 1875—76, bl. 1186.

19^b) T. a. pl., 1864—65, bl. 198.

20) T. a. pl., 1872—73, bl. 1814.

21) T. a. pl. 1868—69, bl. 517.

22) *Beatrijs en Carel ende Elegast*, bl. 4 en vlg. der opdracht.

23) *Albrecht von Graefe und die Ueberreichung der Graefe-Medaille an Hermann von Helmholtz, Red., in der Festsitzung der Ophthalmologischen Gesellschaft in der Aula der Heidelberger Universität am 9 August 1886 gehalten von F. C. DONDEES*, bl. 34.

24) *De Gids* (1850) I, bl. 438 en vlg.; MARTIN, *Reinaert*, bl. 421: „eine gründliche Behandlung dieses Gegenstandes bietet bis jetzt nur JONCKBLOETS Schrift: *Over nml. epischen versbouw*.“

24^b) Dr. W. L. VAN HELTEN, *Over nml. versbouw* (1884), bl. 1.

25) *Geschichte der deutschen Dichtung*, I, bl. 4.

26) *Geschiedenis der nml. dichtkunst*, II, bl. 397 en bl. 261.

27) T. a. pl., III, bl. 84.

27^b) T. a. pl., I, bl. 400, III, bl. 575.

28) *Dietsche Warande*, I, bl. 592 en vlgg.; *Germania*, I, bl. 488 en vlgg.

29) *Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialecte*, bl. 3.

29^b) JACOB GRIMM, *Kleinere Schriften*, V, bl. 455, 463 en 464.

30) WILHELM KNORR, *Die zwanzigste branche des Roman de Renart und ihre nachbildungen nebst einem kurzen nachtrage zum Reinardus Vulpes*, bl. 35, noot 22; ERNEST MARTIN, *Examen critique des manuscrits du roman de Renart*, bl. 3 alwaar: „il faut admirer d'autant plus la sagacité de ses recherches, lesquelles en beaucoup de points ont été confirmées par la nouvelle collation des manuscrits“.

31) LEON GAUTIER, *Les épopées françaises*, IV, bl. IX, 29, 65, 66, 67; GUESSARD et DE MONTAIGLON, *Aliscans, Chanson de geste*, enz. (Tome X van de *Anciens Poètes de la France*), bl. LXXXVI en XX.

32) L. GAUTIER, t. a. pl., bl. 67 en bl. 280 sub f.

33) *Geschiedenis der nml. dichtkunst*, I, bl. 7.

34) *Overijs. almanak*, 1850, XV, bl. 298 en vlgg.

35) *Nederland*, II, bl. 425 (1878).

36) *Geschiedenis der nederl. letterkunde*, V, bl. 329 en vlg.

37) *Redevoering te Deventer* (1848), bl. 13.

38) *Gesch. d. n. letterk.*, IV, bl. 121 en vlg.

39) *L. Sp.*, III, 3, vs. 129 vlgg.

39b) *Litterarische Fantasiën* IV, VII, bl. 105, alwaar o. a.: „ANNA BIJNS wordt bekeken tot op het hemd, en zelfs er onder”, ondeugend, maar onwaar?

40) Zie J. VAN VLOTEN, JONCKBLOET'S *zoogenoemde geschiedenis der nederlandsche letterkunde, ten dienste van haar lezers getoetst en toegelicht*, passim.

41) *Feestrede*, bl. 17.

42) *Gesch. d. n. letterk.*, IV; bl. 478.

43) *De Lantaarn*, 1885, n°. 21; Prof. J. ; door Dr. JAN TEN BRINK.
bl. 2.

44) *Aliscans*, bl. XXXIV.

45) *Theocratie en Grondwet*, bl. 26.

VERBETERING.

Bladz. 2, r. 11 v. o. moet voor „zijne ouders schijnen” worden gelezen:
„zijne moeder schijnt”, zijn vader toch was toen reeds overleden,

GESCHRIFTEN VAN Dr. W. J. A. JONCKBLOET.

1839. Over het gedicht *De Leuvensche Kampvechter*. Brief aan J. F. WILLEMS (*Belg. Mus.*, III, bl. 105 en vlgg.).
1840. De kroon van Nederland (dichtstukje in den *Leidschen Studenten Almanak* van 1840).
Specimen exhibens LUDOVICI DE VELTHEM Chronici, quod inscribitur Speculum Historiale, librum III.
Letter- en geschiedkundige aantekeningen op de Rymkronyk van JAN VAN HEELU, betreffende den slag van Woeringen (1288), nagelaten door wijlen Mr. W. H. VAN WIJN (uitgegeven door J. met A. W. KROON).
1841. Cluys-werck. Dichtstuk van CONSTANTIJN HUYGENS.
Beatrijs, eene sproke uit de XIIIe eeuw.
Aanhangsel op de sproke van Beatrijs.
1842. Die Dietsche Doctrinale, leerdicht van den jare 1345.
1843. Verslag eener letterkundige reize door Duitschland (*De Gids*, 1843. *Mengelingen*).
Physiologie van den Haag.
Beoordeeling van *Vanden levne ons heren*, een rijmwerk, uitgegeven door VERMEULEN (*De Gids*, 1843, *Boekbeoordeelingen*).
1844. Karel de Groote en zijne XII Pairs (Lorreinen), fragmenten. *Werken der Vereeniging*, I, 3.
1845. Beoordeeling van TIDEMAN'S *Dboec van den Hcute* (*De Gids*, 1845, *Boekb.*).

Beoordeeling der vertaling van WOLF's *Niederländische Sagen* (*De Gids*, t. a. pl.).

Die Dietsce Catoen, een mnl. leerdicht.

Iets over de oude Nederl. bijwoorden *Saren*, *Saermeer*, en eenige andere composita met *meer* (*Alg. Kunst- en letterbode*, 1845, II).

Het Ridderfeest van St.-Jacob. Een hoofdstuk uit een roman getiteld: »*Der Kerlen God.*» (*De Tijd*, I, bl. 97 en vlgg.)

Mr. J. VAN LENNEP, beschouwd als meer dan romanschrijver (T. a. pl., II, bl. 71 en vlgg., en 129 en vlgg.).

1846. Beoordeeling van LULOF's *Handboek van den vroegsten bloei der Ned. letterkunde* (*De Gids*, 1846, I. Boekb). Overzicht van verspreide mnl. gedichten, fragmenten en letterkundige mededeelingen (uitgegeven door J. met M. DE VRIES in de *Verslagen en berigten der Vereeniging* van 1846).

Fragment van een dichtwerk, betreffende de geschiedenis der apostelen (uitg. door J. met M. DE VRIES, t. a. pl.).

Berigt omtrent fragmenten van een tweede handschrift van VELTHEM (t. a. pl.).

Nog iets over den roman der Lorreinen (t. a. pl.).

Sinte-Barbara-avond, 1363 (*De Tijd*, II, bl. 169. en vlgg.).

- 1846/48. Roman van Walewein, 2 deelen.

- 1846/49. Roman van Lancelot, 2 deelen.

1847. Walewein. Een blad uit den oud-nederlandschen roman van Lancelot. (*De Tijd*, bl. 41 en vlgg.).

1848. Redevoering over wetenschappelijke beoefening der nederlandsche taal (bij de aanvaarding van het professoraat in de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde te Deventer).

1849. Over middennederlandschen epischen versbouw.

Spiegel historiael van MAERLANT, 4e dl., uitgegeven

- door de 2e klasse van het Kon. Nederl. Instituut.
Nalezing.
Vondels Lucifer, eene politieke allegorie (*Overijs. Almanak*, XV).
1850. Le roman de la charrette, d'après GAUTHIER MAP et
CHRESTIEN DE TROIES.
1851. Theocratie en Grondwet, eene reeks van historisch-
politische voorlezingen.
De Dierensage in Vlaanderen. Fragment eener geschie-
denis der mnl. dichtkunst (*De Gids*, 1851, I).
- 1851/52/55. Geschiedenis der middennederlandsche dichtkunst,
3 dln.
1854. Redevoering over de beoefening van de geschiedenis
des vaderlands in wezen en strekking (bij de aan-
vaarding van het professoraat te Groningen).
Guillaume d'Orange. Chansons de Geste des XIe et
XIIe siècles (2 Tomes).
1856. Vanden Vos Reinaerde.
1859. Beatrijs en Carel ende Elegast.
1860. Rapport over de bijdrage tot de kritiek van het mnl.
gedicht Theophilus (door J. met BRILL; *Verslagen en
Mededeelingen der Kon. Akademie, Afd. Letterkunde*,
VIe Deel.)
1862. Taal en gezond verstand (*Volksalmanak van het Nut*,
1862).
1863. Etude sur le roman de Renart.
1864. Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen, ter gele-
genheid van haar vijfde halve eeuwfeest.
Het verleden onze roem, de toekomst onze hoop,
feestrede ter viering van het tweehonderdvijftigjarig
bestaan der Groninger hoogeschool.
1865. Het koloniale vraagstuk in de Tweede Kamer der
Staten-Generaal.
1866. De Schoolwet-agitatie.
1867. Guillaume d'Orange, le marquis au court nez. Chan-
son de Geste du XIIe siècle, mise en nouveau langage.

1868. Het Kabinet Van Zuylen. Een woord aan het Nederlandsche volk.
Feestrede ter gelegenheid van den driehonderdsten verjaardag van den slag bij Heiligerlee en den heldendood van Graaf Adolf van Nassau.
- 1868/72. Geschiedenis der nederlandsche letterkunde, 2 dln.
(In het duitsch vertaald door Mevrouw LINA SCHNEIDER onder den titel: Jonekbloet's Geschichte der Niederländischen Literatur. Von Verfasser und Verleger des orig. Werkes autorisirte deutsche Ausgabe von WILHELM BERG. Verzeichniss der niederl. Schriftsteller und ihrer Werke von ERNST MARTIN. Dl. I, 1870. Dl. II, 1872.)
1869. Oprechtheid. Een woord over den Hr. J. W. BROUWERS.
1871. La liquidation entre le royaume des Pays-Bas et le Grand-duché de Luxembourg.
1872. Beknopte geschiedenis der nederlandsche letterkunde.
- 1873/74. Geschiedenis der ned. letterk., 2 dln. (tweede, geheel omgewerkte uitgave).
1877. Redevoering over het professoraat in de nederlandsche taal en letterkunde (bij de aanvaarding van het professoraat te Leiden).
1879. Beoordeeling van *Palamedes en Gijsbrecht van Amstel*, kritische studiën door Dr. THEOD. JORISSEN (*Spectator*, 1879, bl. 296 en 302 en vlg.).
1880. Beknopte geschiedenis enz., enz. (tweede geheel omgewerkte uitgave).
Nieuwe Refereinen van ANNA BIJNS (door J. en van HELTEN), 1^e en eenig stuk).
1881. Aankondiging van MURAD EFENDI's *Dramatische Werke* (*Spectator*, 1881, bl. 259, 267, 275 en vlgg.).
Marino Faliero, treurspel in vijf bedrijven naar het hoogduitsch van MURAD EFENDI.
Levensschets van Dr. EELCO VERWIJS (*Jaarboek van de Kon. Akademie voor 1881*).

- 1881/82/83/84/85. *Geschiedenis der ned. letterkunde*, 5 dln.
(derde, geheel omgewerkte uitgave) *).
1882. *Correspondance et oeuvre musicales de CONSTANTIN HUYGENS* (publiées par J. et J. P. N. LAND).
1886. *Nieuwe Refereinen van ANNA BIJNS, benevens enkele andere Rederijkers-Gedichten uit de XVIe eeuw* (door J. en VAN HELTEN). 1e Stuk. (Maatschappij der Vlaamsche bibliophilen, 4e reeks, N°. 6.). †)

*) Het zesde deel is verschenen in 1886, bezorgd door Dr. G. PENON.

†) Op volledigheid maakt deze lijst geen aanspraak: zoo heeft JONCK-BLOET in het Tijdschrift *De Beeldende Kunsten*, waarvan drie jaargangen zijn verschenen (1840—42), gewis een en ander stukje geschreven, maar zonder naam, en van dien aard is er wellicht meer.

5. dln.

TANTIN

enkele
(door
Wlaam-

PENON.
JONCK-
ergangen
en, maar

